

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ทักษะพื้นฐานและการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์)
 - 1.1 สาระสำคัญ
 - 1.2 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
 - 1.3 คุณภาพผู้เรียน
 - 1.4 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระนาฏศิลป์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
 - 1.5 การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์
2. การจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ
 - 2.1 แนวทางการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ
 - 2.2 การประเมินผลทักษะปฏิบัติ
3. ชุดกิจกรรม
 - 3.1 ความหมายของชุดกิจกรรม
 - 3.2 ความสำคัญของชุดกิจกรรม
 - 3.3 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม
 - 3.4 หลักการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.2 แนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.3 การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์
5. ความพึงพอใจ
 - 5.1 ความหมายของความพึงพอใจ
 - 5.2 แนวทางการสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้
 - 5.3 แนวทางการวัดความพึงพอใจ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยต่างประเทศ

6.2 งานวิจัยในประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 1 - 30) ได้กำหนดหัวข้อที่สำคัญดังนี้

สาระสำคัญ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่าง ๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ

1. ทักษะศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทักษะธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิค วิธีการของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ดนตรี มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบดนตรีแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ทางดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าดนตรี ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล ร้องเพลง และเล่นดนตรีในรูปแบบต่าง ๆ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเสียงดนตรี แสดงความรู้สึกที่มีต่อดนตรีในเชิงสุนทรีย์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับประเพณีวัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

3. นาฏศิลป์ มีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์วิพากษ์ วิจัยคุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

จากสาระสำคัญของการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สรุปได้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะมีสาระสำคัญประกอบด้วยทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นสาระที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ

สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 3 - 5) ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ดังนี้

สาระที่ 1 ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.1 สร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ตามจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่างานทัศนศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่องานศิลปะอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 1.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล

สาระที่ 2 ดนตรี

มาตรฐาน ศ 2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจัยคุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

จากสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 1 นาฏศิลป์ ซึ่งสรุปได้ว่า สาระและมาตรฐานการเรียนรู้สาระที่ 3 นาฏศิลป์ ได้มุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจัยคุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

คุณภาพผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 5) ได้กำหนดคุณภาพผู้เรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เมื่อจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผู้เรียนมีคุณภาพดังนี้

1. รู้และเข้าใจเรื่องทัศนธาตุและหลักการออกแบบและเทคนิคที่หลากหลายในการสร้างงานทัศนศิลป์ 2 มิติ และ 3 มิติ เพื่อสื่อความหมายและเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างมีคุณภาพ วิเคราะห์รูปแบบเนื้อหาและประเมินคุณค่างานทัศนศิลป์ของตนเองและผู้อื่น สามารถเลือกงานทัศนศิลป์โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดขึ้นอย่างเหมาะสม สามารถออกแบบรูปภาพ สัญลักษณ์ กราฟิก ในการนำเสนอข้อมูลและมีความรู้ ทักษะที่จำเป็นด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานทัศนศิลป์

2. รู้และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของงานทัศนศิลป์ของชาติและท้องถิ่น แต่ละยุคสมัย เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรมและสามารถเปรียบเทียบงานทัศนศิลป์ที่มาจากยุคสมัยและวัฒนธรรมต่าง ๆ

3. รู้และเข้าใจถึงความแตกต่างทางด้านเสียง องค์ประกอบ อารมณ์ ความรู้สึกของบทเพลงจากวัฒนธรรมต่าง ๆ มีทักษะในการร้อง บรรเลงเครื่องดนตรี ทั้งเดี่ยวและเป็นวง โดยเน้นเทคนิคการร้องบรรเลงอย่างมีคุณภาพ มีทักษะในการสร้างสรรค์บทเพลงอย่างง่าย อ่านเขียนโน้ต ในบันไดเสียงที่มีเครื่องหมาย แปลงเสียงเบื้องต้นได้ รู้และเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบของผลงานทางดนตรี องค์ประกอบของผลงานด้านดนตรีกับศิลปะแขนงอื่น แสดงความคิดเห็นและบรรยายอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อบทเพลง สามารถนำเสนอบทเพลงที่ชื่นชอบได้อย่างมีเหตุผล มีทักษะในการประเมินคุณภาพของบทเพลงและการแสดงดนตรี รู้ถึงอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีและบทบาทของดนตรีในธุรกิจบันเทิง เข้าใจถึงอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อบุคคลและสังคม

4. รู้และเข้าใจที่มา ความสัมพันธ์ อิทธิพลและบทบาทของดนตรีแต่ละวัฒนธรรม ในยุคสมัยต่าง ๆ วิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้งานดนตรีได้รับการยอมรับ

5. รู้และเข้าใจการใช้นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแปลความและสื่อสารผ่านการแสดง รวมทั้งพัฒนารูปแบบการแสดง สามารถใช้เกณฑ์ง่าย ๆ ในการพิจารณาคุณภาพการแสดง วิเคราะห์เปรียบเทียบงานนาฏศิลป์ โดยใช้ความรู้เรื่ององค์ประกอบทางนาฏศิลป์ ร่วมจัดการแสดง นำแนวคิดของการแสดงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

6. รู้และเข้าใจประเภทละครไทยในแต่ละยุคสมัย ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์พื้นบ้าน ละครไทย และละครพื้นบ้าน เปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของการแสดงนาฏศิลป์จากวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งสามารถออกแบบและสร้างสรรค์อุปกรณ์เครื่องแต่งกายในการแสดงนาฏศิลป์และละคร มีความเข้าใจ ความสำคัญ บทบาทของนาฏศิลป์และละครในชีวิตประจำวัน

จากคุณภาพผู้เรียนดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้สาระนาฏศิลป์แล้ว ย่อมเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจรู้และเข้าใจประเภทละครไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ เปรียบเทียบการแสดงนาฏศิลป์จากวัฒนธรรมต่าง ๆ สามารถออกแบบและสร้างสรรค์

อุปกรณ์เครื่องแต่งกายในการแสดง มีความเข้าใจ ความสำคัญบทบาทของนาฏศิลป์ การใช้ นาฏยศัพท์ พัฒนารูปแบบการแสดง สามารถพิจารณาคุณภาพการแสดง ร่วมจัดการแสดง และ ปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระนาฏศิลป์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 7 - 15) ได้กำหนดกรอบของตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ แกนกลาง สาระนาฏศิลป์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้

สาระที่ 3 นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.1 เข้าใจ และแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่านาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัด

ข้อ 1 อธิบายอิทธิพลของนักแสดงชื่อดังที่มีผลต่อการโน้มน้าวอารมณ์หรือความคิด ของผู้ชม

สาระการเรียนรู้แกนกลางประกอบด้วย การปฏิบัติของผู้แสดงและผู้ชม ประวัตินักแสดง ที่ชื่นชอบ การพัฒนารูปแบบของการแสดง อิทธิพลของนักแสดงที่มีผลต่อพฤติกรรมของผู้ชม

ข้อ 2 ใช้นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแสดง

สาระการเรียนรู้แกนกลางประกอบด้วย นาฏยศัพท์หรือศัพท์ทางการละครในการแสดง ภาษาท่า และการตีบท ท่าทางเคลื่อนไหวที่แสดงสื่อทางอารมณ์ ระบายเบ็ดเตล็ด รวบรวมมาตรฐาน

ข้อ 3 แสดงนาฏศิลป์และละครในรูปแบบง่าย ๆ

สาระการเรียนรู้แกนกลางประกอบด้วย รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ ได้แก่ นาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน และนาฏศิลป์นานาชาติ

ข้อ 4 ใช้ทักษะการทำงานเป็นกลุ่มในกระบวนการผลิตการแสดง

สาระการเรียนรู้แกนกลางประกอบด้วยบทบาทและหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ ในการจัด การแสดง การสร้างสรรค์กิจกรรมการแสดงที่สนใจโดยแบ่งฝ่ายและหน้าที่ให้ชัดเจน

ข้อ 5 ใช้เกณฑ์ง่าย ๆ ที่กำหนดให้ในการพิจารณาคุณภาพการแสดงที่ชม โดยเน้นเรื่อง การใช้เสียงการแสดงท่า และการเคลื่อนไหว

สาระการเรียนรู้แกนกลางประกอบด้วย หลักในการชมการแสดง

มาตรฐาน ศ 3.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

ตัวชี้วัด

ข้อ 1 ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ละครไทย และละครพื้นบ้าน

สาระการเรียนรู้แกนกลางประกอบด้วย ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์พื้นบ้าน ละครไทย และละครพื้นบ้าน

ข้อ 2 บรรยายประเภทของละครไทยในแต่ละยุคสมัย

สาระการเรียนรู้แกนกลางประกอบด้วย ประเภทของละครไทยในแต่ละยุคสมัย

จากตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระนาฏศิลป์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า สาระนาฏศิลป์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้กำหนดตัวชี้วัดในการประเมินผู้เรียนจำนวน 7 ข้อ แต่ละข้อมีกรอบของสาระการเรียนรู้แกนกลางเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรต่อไป

การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์

1. ความหมายของนาฏศิลป์ไทย

สุปราณี จำลองราษฎร์ (2548 : 9) ได้สรุปความหมายของนาฏศิลป์ว่า นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการฟ้อนรำ อันประกอบด้วย ดิลา ท่าทาง การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ให้เข้ากับดนตรีและเสียงเพลง เพื่อแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความชอบและความงาม

สุนมมาลย์ นิ่มเนติพันธ์ (2555 : 111) กล่าวว่า นาฏศิลป์เป็นศิลปะที่อาศัยการฟ้อนรำ และการละครเน้นการเคลื่อนไหวของร่างกาย การใช้ภาษาท่ารำ การตีบท โดยใช้สรีระต่าง ๆ ของร่างกายเคลื่อนไหวสื่อความหมายแทนคำพูดในรูปแบบของการแสดงเป็นชุดระบำ รำ ฟ้อน หรือการแสดงละคร โขน

อรวรรณ ขมวัฒนา (2557 : 94) กล่าวว่า นาฏศิลป์เป็นศิลปะการแสดงที่สร้างความเพลิดเพลิน สนุกสนาน เกิดขึ้นจากการเลียนแบบกิริยาท่าทางของคนและสัตว์ ประกอบด้วย การฟ้อนรำ ดนตรี และการขับร้อง นำมาผสมผสานจนเกิดเป็นการแสดงนาฏศิลป์ที่สวยงาม

จากความหมายของนาฏศิลป์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่านาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะแห่งการฟ้อนรำ การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายให้เข้ากับดนตรีและเสียงเพลง สื่อความหมายแทนคำพูด เพื่อแสดงออกถึง ความรู้สึก การใช้ภาษาท่ารำ การตีบท โดยใช้สรีระต่าง ๆ ของร่างกายเคลื่อนไหวในรูปแบบของการแสดง นำมาผสมผสานจนเกิดเป็นการแสดงที่สวยงาม

2. จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์

สุปราณี จำลองราษฎร์ (2548 : 12) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์ว่า การเรียนรู้นาฏศิลป์มีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปะด้านนาฏศิลป์ของไทยให้เป็นสมบัติอันมีค่าประจำชาติ และฝึกทักษะปฏิบัติวิชานาฏศิลป์ที่ถูกต้องและสวยงามให้แก่ผู้เรียน อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ทางการศึกษาและสามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 5) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์ สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้นาฏศิลป์มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการใช้นาฏยศัพท์ สามารถพัฒนารูปแบบการแสดง สามารถใช้เกณฑ์ง่าย ๆ ในการพิจารณาคุณภาพของงานนาฏศิลป์ ร่วมจัดการแสดง นำแนวคิดของการแสดงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รู้และเข้าใจประเภทละครไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนาฏศิลป์ เปรียบเทียบลักษณะเฉพาะของการแสดงนาฏศิลป์ จากวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งสามารถออกแบบและสร้างสรรค์อุปกรณ์ เครื่องแต่งกายในการแสดง นาฏศิลป์ มีความเข้าใจ ความสำคัญ บทบาทของนาฏศิลป์ และละครในชีวิตประจำวัน

เพียงเพ็ชร คมขำ (2552 : 24) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์ว่า การเรียนรู้นาฏศิลป์มีจุดมุ่งหมาย เพื่ออนุรักษ์ส่งเสริมสืบทอด รักษาสมบัติของชาติ และรู้จักกล้าแสดงออก ในการช่วยสร้างบุคลิกการเคลื่อนไหวร่างกายให้สง่างาม ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิด เกิดสติปัญญา ทั้งยังช่วยเสริมสร้างประกอบอาชีพ และฝึกให้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จากจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้นาฏศิลป์ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้นาฏศิลป์มีจุดมุ่งหมาย เพื่ออนุรักษ์นาฏศิลป์ของชาติ และฝึกทักษะปฏิบัติวิชานาฏศิลป์ที่ถูกต้องและสวยงามให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะด้านนาฏศิลป์ อาทิ นาฏยศัพท์ งานนาฏศิลป์ การออกแบบและสร้างสรรค์อุปกรณ์เครื่องแต่งกายในการแสดง เสริมสร้างบุคลิกภาพและสามารถประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 : 23) ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ ดังนี้

1. สำรวจความต้องการของผู้เรียน
2. วางจุดประสงค์ของการสอนให้ชัดเจน
3. กำหนดบทบาท และหน้าที่ของแต่ละคนให้ชัดเจน
4. บอกแหล่งเรียนรู้ วิธีการหาความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ทราบก่อน ระหว่าง และหลังการเรียน

เรียนรู้

5. ฝึกปฏิบัติจริง

6. วัตถุประสงค์ ประเมินผลตามสภาพจริง เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง
7. นำผลการประเมินมาปรับปรุง และแก้ไขทุกครั้งที่เกิดกิจกรรมการเรียนรู้
เรณู โกสินานนท์ (2548 : 15) ได้เสนอหลักการและเทคนิคการสอน ไว้ดังนี้
 1. สอนจากสิ่งที่ย่างไปหาสิ่งที่ยาก
 2. สอนตามความสามารถของแต่ละบุคคล
 3. การสอนโดยวิธีสับเปลี่ยนทำที่ยากให้ง่ายขึ้น แต่พยายามรักษาแบบแผนเดิมไว้
 4. การสอนแต่ละท่า ต้องอธิบายให้ละเอียด ถ้อยคำที่ละน้อยแต่ให้แม่นยำแล้ว

จึงต่อทำใหม่

แบบแผน

5. ระหว่างรำ ครูต้องคอยสังเกตและเตือนอยู่เสมอ ให้ผู้เรียนรักษาลีลาท่าทางให้อยู่ในแบบแผน
6. ครูต้องจัดผู้เรียนอยู่เสมอไม่ใช่รำนาน้ำอย่างเดียว
7. การใช้ศัพท์ทางนาฏศิลป์ บางโอกาสอาจเปลี่ยนใช้คำที่ง่ายหรือใช้ศัพท์ธรรมชาติแทนก็ได้เพื่อสะดวกในการจดจำ และบอกควบคู่ไปกับคำศัพท์ที่ถูกต้องไปด้วย
8. ในขณะที่แสดงท่ารำ ครูควรฝึกให้ร้องเพลงไปด้วย เพื่อเป็นการผ่อนคลายแรงครู เพราะครูต้องอธิบายขณะผู้เรียนร้องเพลงด้วย
9. เปรียบเทียบท่ารำที่คล้ายคลึงกัน เพื่อไม่ให้เกิดการสับสน
10. วิธีรำนาน้ำผู้เรียน คือ รำนาน้ำ กระทบเมื่อแรกต่อท่ารำและรำต่อหน้าหรือรำประจันหน้า ครูต้องมีความสามารถ ความชำนาญในการรำกลับข้าง จะได้ดูแลผู้เรียนและแก้ไขข้อบกพร่องไปด้วย
11. เข้มงวดเรื่องแถวและระวางท่วงทิวของผู้เรียน
12. สอนโดยแยกท่ารำทีละท่าแล้วค่อยทำพร้อมกัน
13. การใช้เพลง จะกระทำได้เมื่อต่อท่ารำเป็นชั้น ๆ แล้วรำตามเสียงเพลง
14. บอกท่าล่วงหน้า ขณะรำบอกท่าที่จะถึงเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทบทวน
15. การให้สัญญาณเปลี่ยนท่า มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ในการรำเป็นหมู่ เพื่อความพร้อมเพรียง เช่นการจับมือ การกรีดนิ้ว การก้าวเท้า การตั้งวง การทรงตัว เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 30) ได้นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ นาฏศิลป์ ดังนี้

1. สอนให้นักเรียนกล้าแสดงออก ตามความเข้าใจ โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะ ให้คำปรึกษา ฝึกให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์
2. การสอน ครูผู้สอนต้องมีอารมณ์ร่าเริง แจ่มใส หน้าตายิ้มแย้มและมีอารมณ์ร่วมกับเด็กตลอดเวลา ไม่แสดงอารมณ์เบื่อหน่ายวิชานาฏศิลป์ จะทำให้ผู้เรียนไม่ชอบเรียนวิชานาฏศิลป์ไปด้วย เพราะฉะนั้นครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของนาฏศิลป์

3. การสอนนาฏศิลป์ นั้น ครูต้องคอยระมัดระวังอย่าให้มีช่องว่างระหว่างครูกับผู้เรียน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก ควบคุมรางวัล ชมเชย สนับสนุนให้ทำบ่อย ๆ หลีกเลี่ยงไม่ให้ขย

4. ครูต้องไม่ยึดรูปแบบการสอนแบบเก่าโดยครูเป็นผู้คิดฝ่ายเดียว แต่การสอนแบบใหม่ครูเป็นเพียงที่ปรึกษาและเสนอแนะบางโอกาส เพื่อฝึกให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และกล้าแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5. บูรณาการวิชานาฏศิลป์ กับสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น ภาษาไทย สังคม รวมทั้งชีวิตประจำวัน คือ การนำไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ ได้

6. ชี้แนะให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะจากแหล่งต่าง ๆ ที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ การชมการแสดง โดยครูต้องมีประสบการณ์ด้านนาฏศิลป์มาก่อน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนปรับปรุงการเรียนของตนเอง

7. ปลุกฝัง ชี้แนะให้ผู้เรียนคำนึงถึงความดี ความงาม ความไพเราะ ความมีคุณค่า จนผู้เรียนค่อย ๆ ซึมซับและเกิดความซาบซึ้งด้วยตนเองโดยไม่ต้องบังคับ

จากแนวการจัดการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ดังกล่าว สรุปได้ว่า ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถทางนาฏศิลป์ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับผู้เรียนได้สังเกต เลียนแบบท่าทางต่าง ๆ และจะต้องสอนจากท่าที่ง่ายไปหาท่าที่ยาก และท่าที่ยากทำให้ง่ายขึ้น เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน แต่คงรูปแบบเดิมไว้ ส่วนใหญ่จะใช้วิธีสอนแบบสาธิตให้ผู้เรียนได้สังเกตและปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นการนำเข้าสู่บทเรียนที่มีแบบแผน กระบวนการให้อิสระแก่ผู้เรียน ครูเป็นผู้ชี้แนะให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก กล้าคิดกล้าทำและกล้าแก้ปัญหา

การจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดทักษะด้านนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ ให้บรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

แนวทางการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ

เรณู โกสินานนท์ (2548 : 20 - 25) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ นาฏศิลป์ ดังนี้

1. สอนจากง่ายไปหายาก เช่น สอนการทำมือจีบและวงก่อนที่จะสอนให้นักเรียน ทำท่าสวดสร้อยมาลา

2. สอนตามความสามารถของบุคคล เช่น นักเรียนคนไหนทำได้เร็วก็จะสอนเร็ว แต่ถ้า นักเรียนคนไหนทำได้ช้า ครูก็จะต่อท่าหรือสอนซ้ำให้ได้อย่างช้า ๆ

3. เปลี่ยนแปลงท่ารำที่ยากให้เป็นท่ารำที่ง่าย แต่มีความหมายของภาษาท่ารำคงเดิม ท่ารำบางท่าอาจยากเกินความสามารถของผู้เรียน ครูผู้สอนอาจจะพิจารณาเปลี่ยนแปลงท่ารำให้ง่ายขึ้น เพื่อให้ นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ การเปลี่ยนแปลงท่ารำ จะต้องคำนึงถึงความหมายของท่ารำเป็นสำคัญ คือ เมื่อเปลี่ยนท่ารำที่ยากเป็นท่ารำที่ง่ายแล้ว ความหมายของท่ารำต้องไม่เปลี่ยนไป

4. การสอนแต่ละท่า ต้องอธิบายและแนะนำอย่างละเอียด ตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า

5. ระหว่างปฏิบัติท่ารำ ครูต้องคอยสังเกตและเตือน ลีลาการรำของผู้เรียนให้อยู่ในระดับที่ถูกต้องเสมอ เช่น ขณะรำต้องด้านหลัง ดันไหล่ ไม่ก้มหน้าตลอดเวลาขณะรำ การสอนนาฏศิลป์ ต้องมีความละเอียดถี่ถ้วนมากกว่าการสอนหนังสือ เพราะต้องอาศัยเวลาในการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชำนาญโดยเฉพาะท่ารำนาฏศิลป์ไทย มีความละเอียดละไม อวัยวะทุกส่วนจากแขน-ขา-มือ-เท้า-ลำตัว-ศีรษะ-ไหล่ ต้องเคลื่อนไหวไปพร้อม ๆ กัน ยากแก่การปฏิบัติให้ได้ผลดีในระยะเวลาสั้น ดังนั้นการต่อท่ารำหรือสอนรำให้นักเรียนต้องยึดหลักเดียวกันคือต่อท่ารำหรือสอนรำ ทีละท่ารำ และแต่ละท่าต้องสอนซ้ำ ๆ กัน จนเห็นว่านักเรียนสามารถรำได้แล้วด้วยตนเองจึงจะต่อท่ารำต่อไป

6. สังเกตท่าทางการรำของนักเรียน ถ้าพบว่ารำไม่ถูกต้องครูผู้สอนต้องแนะนำ อธิบายให้นักเรียนปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ไม่ปล่อยให้ นักเรียนจำผิดต่อไป

7. การใช้ศัพท์นาฏศิลป์ ในบางครั้งครูผู้สอนอาจเปลี่ยนใช้คำศัพท์ที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย จำง่าย เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจง่ายและจำได้อย่างรวดเร็ว และเมื่อนักเรียนจำได้แล้วครูจึงบอกให้ทราบถึงศัพท์ที่เรียกที่ถูกต้อง ตามหลักวิชานาฏศิลป์ การบอกอาจบอกควบคู่ไปกับขณะต่อท่ารำหรืออธิบายให้เข้าใจภายหลังได้ แต่ควรให้นักเรียนจำชื่อที่ถูกต้องได้

8. ให้นักเรียนฝึกร้องเพลงประกอบการรำไปพร้อม ๆ กับการฝึกรำ เพื่อให้ นักเรียนสามารถร้องเพลงที่รำได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง เพื่อเวลาซ้อมรำด้วยตนเองก็สามารถรำได้อย่างถูกต้องตามเพลง และเป็น การปลูกฝังนิสัยการร้องเพลงไทยให้นักเรียนเกิดความรัก เห็นคุณค่าและความสำคัญของเพลงไทยอีกด้วย

9. การสอนรำแต่ละเพลง ท่ารำที่สอนควรเป็นมาตรฐานแบบแผนเดียวกันเพื่อให้ นักเรียนที่ได้เรียนรุ่นต่อมาจะได้รำเหมือนกัน ทำให้ผู้เรียนไม่สับสน

10. เปรียบเทียบท่ารำ นำท่ารำที่คล้ายกันมาเปรียบเทียบทำให้ดู เพื่อให้เห็นความแตกต่างของท่ารำ และไม่ให้ผู้เรียนจำท่ารำปะปนสับสนกัน เพราะคิดว่าท่ารำเหมือนกัน เช่น การม้วนมือ สลักมือ และคลายมือ

11. วิธีสาธิตโดยรำนำหน้าให้นักเรียนดู ครูผู้สอนควรรำนำหน้า 2 แบบ คือ

11.1 ครูรำนำหน้านักเรียน คือ ครูอยู่ด้านหน้าของนักเรียนและหันหลังให้นักเรียน นักเรียนจะมองเห็นด้านหลังของครูและรำตามครู

11.2 ครูรำต่อหน้าหรือรำประจันหน้า คือ ครูหันหน้าเจอกับนักเรียน แต่ครูจะรำ สลับด้านกับนักเรียน เช่น ทำรำจริงจับมือขวา ครูก็จับมือซ้ายหรือเรียกว่า ครูรำเป็นกระจกให้ นักเรียนดูให้ถนัดและชัดเจน วิธีการนี้เป็นวิธีการสาธิตที่ดี เพราะขณะที่ครูสาธิตให้นักเรียนดูและ รำตาม ครูสามารถมองเห็นท่ารำของนักเรียน และสามารถบอกหรือชี้แนะนักเรียนได้ขณะกำลัง สาธิต

12. การจัดแถวขณะรำ หรือตำแหน่งที่รำ ควรฝึกให้นักเรียนระวังเรื่องตำแหน่งที่อยู่ ขณะรำไม่ว่าจะรำอยู่กับที่ หมุนตัวหรือวิ่ง ไปมา

13. การสอนแยกท่ารำให้เข้าใจทีละอย่าง เช่น ท่ารำบางท่าต้องปฏิบัติพร้อมกันทั้งมือ และเท้าครูอาจแยกสอนทีละอย่าง โดยสอนให้ปฏิบัติส่วนมือจนคล่อง แล้วจึงสอนให้ปฏิบัติ ส่วนเท้า และเมื่อคล่องแล้วจึงสอนทั้งมือและเท้ารวมกัน

14. การใช้เพลงประกอบการสอนแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

14.1 ยังไม่ใช้เพลง คือ ครูสาธิตท่ารำให้นักเรียนดูและให้นักเรียนรำตามครูบ่อย ๆ จนสามารถรำได้ ขั้นนี้ครูเป็นผู้ร้องเพลงเอง และให้นักเรียนฝึกร้องพร้อมครูไปด้วย

14.2 เริ่มใช้เพลงบ้างเมื่อสอนท่ารำหรือต่อท่ารำไปได้พอสมควรแล้ว ควรให้ นักเรียนได้ฟังเพลงจากเทปบันทึกเสียงและฝึกร้อง ฟังรำไปเรื่อย ๆ กับเพลงจริง

14.3 เมื่อสอนท่ารำหรือต่อท่ารำจบเพลงแล้ว ควรให้นักเรียนได้ฝึกร้อง ตั้งแต่ต้นจนจบ พร้อมเพลงจริงจากเทปบันทึกเสียง และอาจให้นักเรียนร้องเพลงควบคู่ไปกับเพลงจากเทป บันทึกเสียงด้วย เพื่อให้นักเรียนร้องเพลงและรำประกอบเพลงได้ดีขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 52 - 55) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ นาฏศิลป์ ดังนี้

1. การเตรียมตัวของครู

1.1 ศึกษาหลักสูตรในระดับชั้นที่สอน

1.2 ศึกษาแนวการสอน

1.2.1 การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ต้องคำนึงถึงจุดประสงค์

1.2.2 การสอนดนตรีและนาฏศิลป์ ควรใช้เอกสารต่าง ๆ นอกเหนือจากหลักสูตร เช่น คู่มือการสอนนาฏศิลป์ เป็นต้น

1.2.3 ดนตรีและนาฏศิลป์ประกอบด้วยกิจกรรมใหญ่ 4 กลุ่ม คือการเน้นจังหวะ ร้องเพลง การฟัง และนาฏศิลป์ กิจกรรมทั้ง 4 กลุ่มนี้ ควรจะสอนไปพร้อม ๆ กัน แต่จะเน้นกิจกรรมใดมากหรือน้อยกว่ากันให้พิจารณาจากแผนการสอนนั้น ๆ

1.2.4 การสอนควรเป็นรูปแบบของการสาธิตก่อน ในขณะที่เดียวกันผู้สอนอาจใช้ วิธีสอนแบบอื่น ๆ เข้าผสมผสานกันในบางครั้ง

1.2.5 มีลำดับขั้นตอนในการสอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ เข้าใจในกิจกรรม ทั้งการเรียนภาคทฤษฎีและการฝึกภาคปฏิบัติควบคู่กัน

1.2.6 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรหาสื่อการเรียนมาใช้ประกอบการสอน

1.3 ศึกษาการแบ่งเนื้อหากิจกรรมดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งการเรียนดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติซ้ำ ๆ กัน จึงจำเป็นต้องจัดแบ่งเนื้อหาของกิจกรรมในแต่ละหัวข้อให้เด่นชัด และจัดสรรเวลาของแต่ละแผนให้ได้ครบตามกำหนด

1.4 ศึกษาสื่อการเรียนการสอน ที่จำเป็นในการสอนดนตรีและนาฏศิลป์ตามหลักสูตร เพื่อต้องการให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออก และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เพราะฉะนั้น สื่อการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นสำหรับการสร้างประสบการณ์ และความรู้ในการเรียนดนตรี และนาฏศิลป์ สื่อการเรียนประกอบด้วย

1.4.1 สื่อที่เป็นเอกสาร

1.4.2 สื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์

1.5 ศึกษาหลักของการวัดผลและการประเมินผลก่อนดำเนินการวัดผลและประเมินผล เพื่อทราบว่านักเรียนได้รับความรู้และมีประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด เครื่องมือในการวัดผล คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงานจากการปฏิบัติจริง และการทดสอบโดยข้อเขียนเครื่องมือวัดผลแต่ละประเภท ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการติดตามผลการเรียนการสอน ต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้ได้ครบทุกด้าน จึงสามารถที่จะนำไปวินิจฉัยความบกพร่องของนักเรียน เพื่อแก้ปัญหาต่อไปได้ถูกต้อง

2. การเตรียมบันทึกการสอนและใช้แผนการสอนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูผู้สอน ปัจจุบันนี้ จะพบว่า มีแผนการสอนและคู่มือครูไว้ให้ครูผู้สอนเกือบจะสมบูรณ์แล้ว คือ มีแผนการสอน อย่างละเอียด บอกกิจกรรม เนื้อหาและขั้นตอนการสอน ฉะนั้นก่อนการสอนครูควรศึกษาแผนการสอน และคู่มือครูอย่างละเอียด

3. วิธีการสอนในชั้นกิจกรรมการสอนรำ

3.1 ชั้นกำหนดบทเรียน

3.1.1 ชื่อของบทเรียน (ชุดฟ้อนที่จะจัดสอน)

3.1.2 ทำนองเพลง

3.1.3 ชนิดของเพลงหน้าพาทย์ที่ใช้ประกอบรำ

3.1.4 ความเป็นมาของการรำที่จะสอน

3.1.5 นักเรียนต้องเข้าใจ ลักษณะของเนื้อเพลง ในด้านการประชาสัมพันธ์และ

ความหมาย

3.2 ชั้นศึกษาทเพลงก่อนที่นักเรียนจะร้อง ครูควรจะต้องสอนให้รู้จักบทเพลงก่อน
ดังนี้

3.2.1 ฟังทำนองเพลงและจังหวะของเพลง

3.2.2 นักเรียนร้องตาม พร้อมเคาะจังหวะตาม

3.2.3 นักเรียนร้องเอง เคาะจังหวะเอง

3.3 ชั้นสอนปฏิบัติรำ

3.3.1 เตรียมปฏิบัติรำ ถ้ามีอุปกรณ์การแสดงจะต้องใช้ประกอบ ควรแนะนำวิธีใช้

3.3.2 วิธีปฏิบัติรำ

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2547 : 11) ได้นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ ดังนี้

1. ชั้นรับรู้รูปแบบ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญ ที่เป็นพื้นฐานการปฏิบัติให้แก่ผู้เรียน โดยเริ่มต้นให้ผู้เรียนเข้าใจรูปแบบของนาฏศิลป์ที่ผู้เรียนจะฝึกปฏิบัติ และมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของการปฏิบัตินาฏศิลป์

2. ชั้นทำตามแบบ เมื่อผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจรูปแบบ และพื้นฐานทางนาฏศิลป์แล้ว จึงเริ่มปฏิบัติ โดยผู้สอนเป็นต้นแบบหลัก ให้ผู้เรียนเลียนแบบ ปฏิบัติตามทีละขั้นตอน เริ่มฝึกจากการฝึกทำนาฏยศัพท์ และภาษาทำนาฏศิลป์ ตั้งต้นทีละท่า แล้วจึงให้ฝึกทำตาม ตั้งแต่ต้นเพลง จนจบเพลง เป็นการฝึกหัดทีละท่า และฝึกอย่างต่อเนื่อง

3. ชั้นปฏิบัติได้เองหลังจากผู้เรียนฝึกหัดทักษะตามผู้สอนแล้วให้ไปฝึกหัดเพิ่มเติม จนในที่สุดผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

4. ชั้นปฏิบัติได้อย่างชำนาญ ผู้เรียนปฏิบัติทำรำด้วยความชำนาญ ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการรำของตน มีทักษะมากขึ้น สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการปฏิบัติทำรำได้ มีลีลาทำรำที่สวยงาม และรำได้ด้วยคามมั่นใจ สวยงาม

5. ชั้นประยุกต์ เมื่อผู้เรียนมีความชำนาญมากขึ้น ก็สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุง พัฒนาทำรำของตนเอง และนำหลักการไปใช้ในชีวิตประจำวัน และการแสดงได้

6. ชั้นสร้างสรรค์ ผู้เรียนสามารถนำหลักวิชานาฏศิลป์ไปสร้างสรรค์งานการแสดงให้สอดคล้องกับลักษณะของงาน วัฒนธรรมท้องถิ่น และประดิษฐ์ผลงานด้านศิลปะได้

ทิสนา เขมมณี (2557 : 243 - 247) ได้นำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของนักการศึกษา 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของเดวิส

เดวิส (Davies. 1971 : 50 - 56) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย ๆ เหล่านั้นได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดี และรวดเร็วขึ้น ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบนี้มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ

1.1 ขั้นสาธิตทักษะหรือการกระทำ ขั้นนี้เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้เห็นทักษะหรือการกระทำที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ในภาพรวม โดยการสาธิตให้ผู้เรียนดูทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบทักษะหรือการกระทำที่สาธิตให้ผู้เรียนดูนั้น จะต้องเป็นการกระทำในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ ไม่ซ้ำหรือเร็วเกินไปกติก ก่อนการสาธิต ควรจะให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกต ควรชี้แนะจุดสำคัญที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการสังเกต

1.2 ขั้นสาธิตและให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย เมื่อผู้เรียนได้เห็นภาพรวมของการกระทำหรือทักษะทั้งหมดแล้ว ผู้สอนควรจะแตกทักษะทั้งหมดให้เป็นทักษะย่อย ๆ หรือแบ่งสิ่งที่กระทำออกเป็นส่วนย่อย ๆ และสาธิตส่วนย่อยแต่ละส่วนให้ผู้เรียนสังเกตและทำตามไปที่ละส่วนอย่างช้า ๆ

1.3 ขั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทักษะย่อยโดยไม่มี การสาธิตหรือมีแบบอย่างให้ดู หากติดขัดจุดใด ผู้สอนควรให้คำชี้แนะ และช่วยแก้ไขจนผู้เรียนทำได้ เมื่อได้แล้วผู้สอนจึงเริ่มสาธิตทักษะย่อยส่วนต่อไป และให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อยนั้นจนทำได้ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งครบทุกส่วน

1.4 ขั้นให้เทคนิควิธีการ เมื่อผู้เรียนปฏิบัติได้แล้ว ผู้สอนอาจแนะนำเทคนิควิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานนั้นได้ดีขึ้น เช่น ทำได้ประณีตสวยงามขึ้นทำได้รวดเร็วขึ้น ทำได้ง่ายขึ้น หรือสิ้นเปลืองน้อยลง เป็นต้น

1.5 ขั้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้ว จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ และฝึกปฏิบัติหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งสามารถปฏิบัติทักษะที่สมบูรณ์ได้อย่างที่ชำนาญ

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

แฮร์โรว์ (Harrow. 1972 : 96 - 99) ได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติ โดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมาก ดังนั้นการกระทำจึงเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ไปถึงการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อย่อย ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบนี้มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ

2.1 **ขั้นการเลียนแบบ** เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนสังเกตการกระทำที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ ซึ่งผู้เรียนย่อมจะรับรู้หรือสังเกตเห็นรายละเอียดต่าง ๆ ได้ไม่ครบถ้วน แต่อย่างน้อยผู้เรียนจะสามารถบอกได้ว่า ขั้นตอนหลักของการกระทำนั้น ๆ มีอะไรบ้าง

2.2 **ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง** เมื่อผู้เรียนได้เห็นและสามารถบอกขั้นตอนของการกระทำที่ต้องการเรียนรู้แล้ว ให้ผู้เรียนลงมือทำโดยไม่มีแบบอย่างให้เห็น ผู้เรียนอาจลงมือทำตามคำสั่งของผู้สอน หรือทำตามคำสั่งที่ผู้สอนเขียนไว้ในคู่มือก็ได้ การลงมือปฏิบัติตามคำสั่งนี้ แม้ผู้เรียนจะยังไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์ แต่อย่างน้อยผู้เรียนก็ได้ประสบการณ์ในการลงมือทำ และค้นพบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และการปรับการกระทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น

2.3 **ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ (Precision)** ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนจนสามารถทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมีแบบอย่างหรือมีคำสั่งนำทางการกระทำ การกระทำที่ถูกต้องแม่นยำตรง พอดี สมบูรณ์แบบ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องสามารถ ทำได้ในขั้นนี้

2.4 **ขั้นการแสดงออก (Articulation)** ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนมากขึ้นจนกระทั่งสามารถกระทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์แบบอย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว ราบรื่น และด้วยความมั่นใจ

2.5 **ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ (Naturalization)** ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถกระทำสิ่งนั้น ๆ อย่างสบาย เป็นไปอย่างอัตโนมัติ โดยไม่รู้สึกรู้ว่าต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษ ซึ่งต้องอาศัยการปฏิบัติบ่อย ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลาย

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวความคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน

ซิมป์สัน(Simpson, 1972 : 52 - 60) กล่าวว่า ทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อน และต้องอาศัยความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วน การทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการตั้งงานของสมอง ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน ผลของพฤติกรรมหรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ ความเร็วหรือความราบรื่นในการจัดการ โดยมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้องและมีความชำนาญ ซึ่งกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบมีทั้งหมด 7 ขั้น คือ

3.1 **ขั้นการรับรู้** เป็นขั้นการให้ผู้เรียนรับรู้ในสิ่งที่จะทำ โดยการให้ผู้เรียนสังเกตการทำงานนั้นอย่างตั้งใจ

3.2 **ขั้นการเตรียมความพร้อม** เป็นขั้นการปรับตัวให้พร้อมเพื่อการทำงานหรือแสดงพฤติกรรมนั้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ โดยการปรับตัวให้พร้อมที่จะเคลื่อนไหวหรือแสดงทักษะนั้น ๆ และมีจิตใจและสภาวะอารมณ์ที่ดีต่อการที่จะทำหรือแสดงทักษะนั้น ๆ

3.3 **ขั้นการสนองตอบภายใต้การควบคุม** เป็นขั้นที่ให้โอกาสแก่ผู้เรียนในการตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้ ซึ่งอาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนเลียนแบบการกระทำ หรือการแสดงทักษะนั้น หรืออาจใช้วิธีการให้ผู้เรียนลองคิดลองดู จนกระทั่งสามารถตอบสนองได้อย่างถูกต้อง

3.4 **ขั้นการให้ลงมือกระทำจนกลายเป็นกลไกที่สามารถกระทำตัวเอง** เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติ และเกิดความเชื่อมั่นในการทำสิ่งนั้น ๆ

3.5 **ขั้นการกระทำอย่างชำนาญ** เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการกระทำนั้น ๆ จนผู้เรียนสามารถทำได้คล่องแคล่ว ชำนาญ เป็นไปโดยอัตโนมัติ และด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง

3.6 **ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้** เป็นขั้นที่ช่วยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

3.7 **ขั้นการคิดริเริ่ม** เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างชำนาญ และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลายแล้ว ผู้ปฏิบัติจะเริ่มเกิดความคิดใหม่ ๆ ในการกระทำ หรือปรับการกระทำนั้นให้เป็นไปตามที่ตนต้องการ

ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนตามรูปแบบ โดยผู้เรียนจะสามารถกระทำหรือแสดงออกอย่างคล่องแคล่ว ชำนาญ ในสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนทำได้ นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความอดทนให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วย

จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ ดังกล่าวข้างต้น ครูผู้สอนสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริง จัดว่าเป็นการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวม ผู้เรียนได้ความรู้ความเข้าใจ ได้ปฏิบัติจริงซึ่งสามารถประเมินผลจากการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมเรียนรู้ เรื่อง ทักษะพื้นฐานและการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังนี้

1. **สาธิต** โดยการสาธิตให้ผู้เรียนดูและให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกต ซึ่งเนาะจุดสำคัญที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในการสังเกต เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานของการปฏิบัตินาฏศิลป์

2. ทำตามแบบ โดยให้ผู้เรียนเลียนแบบทักษะย่อย ปฏิบัติตามที่ละขั้นตอน เริ่มฝึกจากการฝึกทำพื้นฐานทีละท่า และฝึกอย่างต่อเนื่อง ผู้สอนให้คำชี้แนะ และช่วยแก้ไขจนผู้เรียนทำได้ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งครบทุกส่วน

3. เชื่อมโยง โดยเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เป็นทักษะที่สมบูรณ์ เมื่อผู้เรียนสามารถปฏิบัติแต่ละส่วนได้แล้ว จึงให้ผู้เรียนปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ต่อเนื่องกันตั้งแต่ต้นจนจบ และฝึกปฏิบัติหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งสามารถปฏิบัติทักษะที่สมบูรณ์ได้อย่างที่ชำนาญ

4. แสดงออก โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนมากขึ้น จนกระทั่งสามารถกระทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์ ด้วยความมั่นใจ

5. ปรับปรุงและประยุกต์ใช้ โดยให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดียิ่งขึ้น และประยุกต์ใช้ทักษะที่ตนได้รับการพัฒนาในสถานการณ์ต่าง ๆ

6. สร้างสรรค์ผลงาน โดยผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ทางศิลปะที่ได้เรียนรู้ไปสร้างสรรค์งานการแสดงให้สอดคล้องกับลักษณะของงาน และประติมากรรมผลงานการแสดงต่อไป

การประเมินผลทักษะปฏิบัติ

สมนึก ภัททิยธนี (2551 : 50 - 56) กล่าวว่า การวัดผลภาคปฏิบัติ เป็นการวัดผลงานที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติซึ่งสามารถวัดได้ทั้งกระบวนการและผลงาน ในสภาพตามธรรมชาติ (สถานการณ์จริง) หรือในสภาพที่กำหนดขึ้น(สถานการณ์จำลอง) เหมาะวิชาที่เน้นการปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎีและสามารถวัดควบคู่ไปกับภาคทฤษฎี คือการใช้แบบทดสอบ โดยมีสิ่งที่ควรคำนึงในการสอบภาคปฏิบัติ คือ ชั้นเตรียมงาน ชั้นปฏิบัติงาน เวลาที่ใช้ในการทำงาน และผลงาน

หลักการวัดผลภาคปฏิบัติที่ดี มีดังนี้

1. ต้องกำหนดจุดประสงค์ของการวัดทักษะให้ชัดเจน ซึ่งอาจวัดที่กระบวนการหรือผลงานหรือทั้งสองอย่าง

2. เนื้อหาสาระของงานที่ให้นักเรียนปฏิบัติมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพจริง (Authentic)

3. คุณภาพของสิ่งที่จะวัดในครั้งหนึ่ง ๆ มีจำนวนเพียงพอและสามารถวัดได้โดยตรง

4. กำหนดเงื่อนไขในการวัดได้ชัดเจน

5. ในการวัดโดยใช้สิ่งเร้าที่ชัดเจน (Structured Stimulus) ต้องเขียนคำชัดเจนอย่างกระชับ ชัดเจนและสมบูรณ์

6. แบบฟอร์มที่ใช้วัดมักจะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) หรือมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งสามารถให้คะแนนให้สะดวก แต่ต้องระบุเกณฑ์ให้คะแนนอย่างชัดเจน

ประเภทการวัดผลงานภาคปฏิบัติ แบ่งได้หลายลักษณะ ซึ่งอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง มีดังนี้

1. แบ่งตามด้านที่ต้องการวัด แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1.1 การวัดกระบวนการ (Process) เป็นการวัดที่พิจารณาเฉพาะวิธีทำ วิธีปฏิบัติในการทำงานหรือทำกิจกรรมให้สำเร็จ เช่น พิจารณาที่ผู้เรียนทำการทดลองในห้องปฏิบัติการในวิชาวิทยาศาสตร์ การใช้เครื่องมือช่างทำเฟอร์นิเจอร์ การตีเทนนิสแบบลูกหลังมือ (Back Hand) การกล่าวสุนทรพจน์ ฯลฯ

1.2 การวัดผลงาน (Product) เป็นการวัดที่พิจารณาเฉพาะผลงานหรือผลผลิตซึ่งเกิดจากการทำงานหรือกิจกรรม เช่น ตัวเฟอร์นิเจอร์ที่นักเรียนผลิตออกมา ภาพวาดของนักเรียน ดอกไม้ประดิษฐ์จากฝีมือนักเรียน ฯลฯ ในบางครั้งจะประเมินทั้งกระบวนการและผลผลิต เช่น การเลียบกิ่งมะม่วง แต่บางครั้งประเมินเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ในการวาดภาพมักประเมินเฉพาะผลงานอย่างเดียว

2. แบ่งตามลักษณะสถานการณ์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 ใช้สถานการณ์จริง (Real Setting) เป็นการวัดผลงานภาคปฏิบัติโดยใช้สถานการณ์จริง

2.2 สถานการณ์จำลอง (Simulated Setting) การวัดผลภาคปฏิบัติในบางเรื่องต้องใช้สถานการณ์จำลอง เพราะถ้าใช้สถานการณ์จริงจะสิ้นเปลืองมาก มีอันตราย หรือไม่สามรถกระทำได้ เช่น การติดตั้งไฟฟ้าในอาคาร การฝึกนักบินใหม่

3. แบ่งตามสิ่งเร้า แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

3.1 ใช้สิ่งเร้าที่เป็นธรรมชาติ (Natural Stimulus) เป็นการวัดผลงานภาคปฏิบัติที่เป็นไปตามธรรมชาติ ผู้วัดไม่ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยว เช่น ทักษะทางสังคมของผู้เรียนที่ผู้วัดทำการสังเกตในสภาพที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ได้กำหนดให้ปฏิบัติ นิยมใช้วัดคุณลักษณะของบุคลิกภาพนิสัยการทำงาน ความเต็มใจในการปฏิบัติตามกระบวนการที่กำหนดให้ปฏิบัติ เช่น เกี่ยวกับความปลอดภัย เป็นต้น

3.2 สิ่งเร้าที่จัดขึ้น (Structured Stimulus) เป็นการวัดโดยจัดสิ่งเร้าที่สามารถแสดงให้เห็นพฤติกรรมที่ต้องการประเมินได้หรือปรากฏให้เห็นเด่นชัด เช่น การให้นักเรียนเตรียมและกล่าวสุนทรพจน์ การให้ทดลองในห้องปฏิบัติ การอ่านออกเสียง การเล่นเกมดนตรี ฯลฯ วิธีนี้จะลดเวลาการสังเกตลง เพราะไม่ต้องรอให้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

ขั้นตอนการสร้างแบบวัดผลงานภาคปฏิบัติ มีดังนี้

1. วิเคราะห์งานและเขียนรายการ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1.1 วิเคราะห์งานหรือเลือกงานที่เป็นตัวแทน โดยวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ระบุไว้ในหลักสูตร และรายละเอียดของงานที่มุ่งให้ผู้เรียนฝึก เพื่อค้นหาทักษะและความสามารถที่เกี่ยวข้อง

ในกิจกรรมนั้นๆ และเนื่องจากการวัดผลงานการปฏิบัติต้องใช้การสังเกต ดังนั้นทักษะที่มุ่งวัดควรเป็นสิ่งมองเห็นได้ในขณะสอบวัด และควรเป็นทักษะที่ยาก ๆ มากกว่าทักษะที่ปฏิบัติเป็นกิจวัตร ทั้งนี้ควรคำนึงถึงข้อจำกัดเรื่องเวลาและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการสอบด้วย

1.2 กำหนดขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่จะวัด โดยทั่วไปจะประกอบด้วย ขั้นตอนเตรียมงาน ขั้นตอนปฏิบัติงาน ขั้นตอนผลงาน และ/หรือวัดเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติด้วย

1.3 เขียนข้อรายการ จะระบุรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน เช่น ขั้นตอนเตรียมงาน ใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง ขั้นตอนปฏิบัติงานอะไรบ้าง ขั้นตอนผลงานจะพิจารณาอะไรบ้าง

1.4 ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลทำให้การปฏิบัติงานนั้นมีคุณภาพแตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เข้าสอบวัดทุกคน เช่น จากตัวอย่างแบบวัดผลงานภาคปฏิบัติ เรื่อง การดองไข่เค็ม ตัวแปรต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพงาน ได้แก่ ชนิดของไข่ (ไข่เป็ด ไข่ไก่ ไข่นกกระทา) คุณภาพของไข่ (ไข่เก่า ไข่ใหม่) ชนิดของเกลือ (เกลือสินเธาว์ เกลือทะเล) เป็นต้น

1.5 จัดรูปแบบเครื่องมือ คือ เลือกลักษณะของแบบวัดว่า แต่ละตอนจะมีลักษณะอย่างไร เช่น เรื่องการดองไข่เค็ม อาจมีลักษณะดังนี้

1.5.1 การเตรียมงาน ใช้แบบตรวจสอบรายการ

1.5.2 การปฏิบัติงาน ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า

1.5.3 เวลา ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า

1.5.4 ผลงาน ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า

2. กำหนดคะแนนและน้ำหนัก อาจทำเป็น 2 ขั้นตอน คือ

2.1 กำหนดคะแนนสำหรับแต่ละส่วน เช่น ในเรื่องการดองไข่เค็ม การเตรียมงาน 20 คะแนน การปฏิบัติงาน 40 คะแนน เวลา 10 คะแนน ผลงาน 30 คะแนน คะแนนรวม 100 คะแนน

2.2 กำหนดน้ำหนักของแต่ละข้อรายการ โดยให้น้ำหนักของทุก ๆ ข้อในขั้นตอนหนึ่ง ๆ รวมกันเท่ากับสัดส่วนคะแนนในขั้น

2.3 คำนึงถึงความยากของงานและความสำคัญของกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ

3. กำหนดเกณฑ์การตัดสิน ต้องกำหนดเกณฑ์การตรวจสอบพฤติกรรมในการปฏิบัติ หรือคุณภาพของงานในลักษณะที่มองเห็นได้ วัดได้ โดยเฉพาะเกณฑ์การผ่าน ผลงานภาคปฏิบัติในเรื่องนั้น ส่วนเกณฑ์การผ่านในแต่ละขั้นตอน อาจจะมีด้วยตามความเหมาะสม

4. จัดรูปแบบเครื่องมือ คือ เรียบเรียงข้อรายการต่างๆ ตามขั้นตอน กำหนดเกณฑ์กำหนดคะแนนและ/หรือน้ำหนักเข้าเป็นหมวดหมู่ จัดรูปแบบให้สะดวกในการใช้ พร้อมทั้งกำหนดคะแนนเกณฑ์ในการผ่านในเรื่องนั้นๆ

ข้อดีของการวัดผลงานภาคปฏิบัติ

1. สามารถวัดด้านทักษะเชิงปฏิบัติได้ดีกว่าเครื่องมือชนิดอื่น
2. สามารถวัดควบคู่ไปกับการวัดภาคทฤษฎี
3. การวัดผลงานภาคปฏิบัติที่สอดคล้องกับสภาพจริง (Authentic) จะช่วยให้เกิด

ความเที่ยงตรงตามสภาพ (Concurrent Validity)

ข้อจำกัดของการวัดผลงานภาคปฏิบัติ

1. ใช้เวลาในการสอบวัดมาก การสอบแบบเขียนตอบสามารถดำเนินการได้พร้อมกันทั้งชั้น แต่การสอบภาคปฏิบัติมุ่งพิจารณากระบวนการไม่สามารถดำเนินการเช่นนั้นได้ โดยปกติจะสอบวัดทีละคน หรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 3 - 4 คน เวลาที่ใช้ทั้งหมดจึงมากกว่าการสอบแบบเขียนตอบ
2. มีปัญหาด้านค่าใช้จ่าย เพราะต้องใช้เวลาด่วนบุคลากร และต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการสอบวัด
3. การให้คะแนนการวัดผลงานภาคปฏิบัติจะคล้ายกับการตรวจข้อสอบแบบอัตนัย ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ตรวจหรือผู้ประเมินอาจมีความลำเอียง ขาดความคงที่คงวา

ดาหวัน พิมพ์ศรี (2553 : 26 - 28) ได้เสนอกระบวนการวัดผลภาคปฏิบัติการดำเนินงานในการวัดผลภาคปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์งาน

การวิเคราะห์งานเป็นการวิเคราะห์กิจกรรมออกเป็นกิจกรรมย่อยโดยมีข้อกำหนดและมาตรฐานของงานที่จะใช้ในการประเมิน เพื่อระบุการปฏิบัติที่ต้องการ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์งานจะนำไปสู่การกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถที่ต้องการวัด แหล่งข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์งานให้พิจารณาจากระดับของการประเมิน กล่าวคือ

1.1 ถ้าเป็นการวัดผลและการประเมินผลระหว่างเรียน ควรทำการวิเคราะห์งานจากแผนการสอนของหน่วยการสอนหนึ่ง ๆ

1.2 ถ้าเป็นการวัดผลปลายปี ควรทำการวิเคราะห์งานจากหลักสูตรหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดในภาคนั้นหรือตลอดปี

2. กำหนดตัวบ่งชี้ของพฤติกรรมที่จะวัด

การกำหนดตัวบ่งชี้ เป็นการกำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนที่สามารถสังเกตและวัดได้ สิ่งที่ต้องคำนึงในการกำหนดตัวบ่งชี้ คือ

2.1 ประเภทของงานที่วิเคราะห์ได้จากข้อ 1 เช่น ประเภทของความรู้ประเภทของทักษะปฏิบัติ และประเภทของพฤติกรรมจิตพิสัย

2.2 ลำดับชั้นพฤติกรรม หรือลำดับความสามารถที่ต้องการให้เกิดขึ้นซึ่งขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะเป็นสำคัญ กรอบผลการเรียนรู้ที่คาดหวังได้กำหนดไว้ค่อนข้างชัดเจนอยู่แล้วในแต่ละช่วงชั้นและตัวอย่างพฤติกรรมบ่งชี้ ดังได้แสดงไว้ในหัวข้อเรียงลำดับชั้นของพฤติกรรมด้านต่าง ๆ

2.3 พัฒนาการของเด็กในด้านดนตรีและนาฏศิลป์ พฤติกรรมบางกลุ่ม เช่น ความตั้งใจในการทำงาน ความรับผิดชอบ ความร่วมมือ ความสนใจ ความมีวินัยในตนเอง ฯลฯ เหล่านี้เป็นพฤติกรรมด้านคุณลักษณะ ควรมีการประเมินพฤติกรรมเหล่านี้ควบคู่ไปด้วย

3. กำหนดน้ำหนักความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบเป็นการกำหนดน้ำหนักและคะแนนของแต่ละองค์ประกอบตามความสำคัญ (วิเคราะห์จากจุดมุ่งหมายในแผนการสอนหรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร) หรือตามความยากง่ายของงาน เช่น

3.1 สัดส่วนน้ำหนักความสำคัญของพฤติกรรมที่เน้นพุทธิพิสัย จิตพิสัยหรือทักษะพิสัย สัดส่วนน้ำหนักความสำคัญระหว่างส่วนที่เป็นกระบวนการผลงานและลักษณะนิสัยการทำงาน (ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่าต้องการเน้นส่วนใด)

3.2 สัดส่วนน้ำหนักความสำคัญระหว่างข้อ รายการในส่วนหนึ่งที่เป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น ในกลุ่มการปฏิบัติหรือลักษณะนิสัยขึ้นอยู่กับความยากหรือความสำคัญของขั้นตอนการปฏิบัติหรือทักษะที่ต้องการเน้น

4. กำหนดวิธีการวัด

การกำหนดวิธีการวัดที่ชัดเจนจะช่วยให้การเลือกชนิดของเครื่องมือมีความเหมาะสมถูกต้องมากยิ่งขึ้น วิธีการปฏิบัติงานที่ใช้อยู่ทั่วไปมีหลายวิธี คือ

4.1 แบบเขียนตอบในกระดาษ (Paper-pencil Performance) ซึ่งมักใช้ในกรณีการวัดภาคปฏิบัติระดับต้น ที่ไม่ได้ให้นักเรียนปฏิบัติจริง ๆ

4.2 ให้ทำสิ่งที่เหมือนแบบ (Identification Test) มักใช้ในกรณีที่วัดทักษะมากกว่าการวัดภาคปฏิบัติโดยตรง

4.3 ให้ปฏิบัติงานในสถานการณ์จำลอง (Simulated Situation Test)

5. เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวัด

เครื่องมือที่นิยมใช้ในการวัดการปฏิบัติงาน ได้แก่ แบบสังเกต แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า ระเบียบพฤติกรรม แบบรายงานตนเอง แบบทดสอบ เป็นต้น การวัดและการประเมินงานหนึ่ง ๆ อาจต้องใช้เครื่องมือมากกว่า 1 อย่าง

6. วางแผนดำเนินการสอน

การวางแผนดำเนินการสอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

6.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สถานที่ สื่อ อุปกรณ์ต่าง ๆ ควรจัดให้มีสภาพคล้ายจริงมากที่สุด

6.2 งานที่ให้นักเรียนทำ ซึ่งนักเรียนทุกคนควรได้ทำทุกขั้นตอนเพื่อความเข้าใจในความสัมพันธ์ของงานที่ทำแต่ละส่วน

6.3 การควบคุมการปฏิบัติ ครูต้องมีวิธีการชี้แจงและตรวจสอบว่านักเรียนเข้าใจสิ่งที่ต้องทำอย่างสมบูรณ์แล้ว (อาจใช้วิธีบอก ตั้งคำถาม สาธิตประกอบกับคู่มือ) ในกรณีที่เป็นการประเมินผลระหว่างเรียนควรมีการให้คำแนะนำนักเรียนในขณะที่ปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนที่พบข้อบกพร่อง โดยกระตุ้นให้นักเรียนแก้ไขงานเองหรือครูช่วยเหลือน้อยที่สุด

6.4 การประเมินผลคำนึงถึงเครื่องมือ คุณภาพของเครื่องมือ การใช้การแปลความหมายคะแนน และการประเมิน

7. เตรียมคำสั่ง คำชี้แจงเพื่อให้ใช้ในการบริหารการสอน ในส่วนนี้อาจมีส่วนที่ใช้สำหรับครูและส่วนที่ใช้สำหรับนักเรียน

8. ทดลองเครื่องมือแล้วปรับปรุง

ทดลองเครื่องมือแล้วปรับปรุงเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือและปรับปรุงวิธีการดำเนินการให้ใช้ได้ง่ายสะดวกในกรณีที่เป็นเครื่องมือที่ครูสร้างขึ้นใช้เองเฉพาะในห้องเรียนหรือในโรงเรียนของตนเอง กระบวนการตามข้อ 7 และ 8 อาจไม่จำเป็น การหาคุณภาพเครื่องมืออาจใช้วิธีให้เพื่อนครูที่มีความรู้ด้านเนื้อหาและการวัดผลช่วยวิจารณ์

จากการวัดผลทักษะปฏิบัติ ดังกล่าวข้างต้น สรุปว่า การวัดผลการปฏิบัติงานจะประเมินทั้งกระบวนการและผลงาน เนื่องจากผลงานเกิดขึ้นพร้อมกันกับการปฏิบัติงาน ในกรณีเช่นนี้จำเป็นต้องวัดผลงานไปพร้อมกันกับกระบวนการ เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับดนตรีและนาฏศิลป์ ในบางกรณีอาจวัดและประเมินเฉพาะกระบวนการหรือผลงานแล้วแต่จุดมุ่งหมายของการวัด ซึ่งการวัดผลภาคปฏิบัติสามารถดำเนินการวัด พฤติกรรมที่ให้นักเรียนแสดงออกอยู่ในรูปของการปฏิบัติ มีกระบวนการปฏิบัติงานที่วัดได้ มีการใช้เครื่องมือในการวัดผล และมีผลงานที่วัดได้ตามสภาพจริง

ชุดกิจกรรม

ความหมายของชุดกิจกรรม

มีนักการศึกษา กล่าวถึงความหมายของชุดกิจกรรม ดังนี้

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2546 : 51) กล่าวว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง สื่อการเรียนรู้ชนิดหนึ่งที่เป็นลักษณะของสื่อประสม เป็นการใช้สื่อตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปรวมกันเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ต้องการ โดยอาจจัดขึ้นสำหรับหน่วยการเรียนรู้ตามหัวข้อเนื้อหาและประสบการณ์ของแต่ละหน่วยที่ต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ อาจจัดไว้เป็นชุด ๆ บรรจุในกล่อง ซอง หรือกระเป๋าสุด ชุดกิจกรรมแต่ละชุดประกอบด้วยเนื้อหาสาระ บัตรคำสั่ง ใบงานในการทำกิจกรรม วัสดุ

อุปกรณ์ เอกสาร ใบความรู้ เครื่องมือหรือสื่อที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งแบบวัดผล ประเมินผล

จันทร์ฉาย เตมียาการ (2548 : 33) กล่าวว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่เป็นชุด ของสื่อประสมที่จัดเป็นหน่วยการเรียน เปลี่ยนมาจากชุดการสอน ซึ่งแต่เดิมที่มีการใช้ชุดการสอนนั้น ทำให้เกิดความคิดว่าเป็นการเรียนที่จัดไว้ให้ครูเป็นผู้ใช้เท่านั้น ต่อมาจึงเปลี่ยนมาใช้ชุดการเรียน การสอน เพื่อเข้าถึงแนวการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น ชุดการเรียนรู้ ชุดการสอนรายบุคคล ชุดการเรียนสำเร็จรูป หรือชุดกิจกรรม

บุญชม ศรีสะอาด (2548 : 94) กล่าวว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง สื่อการเรียนรู้หลายอย่าง ประกอบกัน จัดเข้าไว้ด้วยกันเป็นชุด เรียกว่า สื่อประสม เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ ซึ่งนอกจากจะใช้สำหรับให้ผู้เรียน ได้เรียนเป็นรายบุคคลแล้ว ยังใช้ประกอบการสอน สำหรับการเรียนเป็นกลุ่มย่อย โดยจัดในรูปของศูนย์การเรียนก็ได้

อภิญา เวียงใต้ (2555 : 52) ได้สรุปความหมายของชุดกิจกรรมว่า เป็นสื่อประสมที่นำ สื่อการเรียนรู้หลายชนิด มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยจัดให้เป็นระบบ และมีความเกี่ยวเนื่องกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการใช้ชุดกิจกรรม

จากความหมายของชุดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าชุดกิจกรรม หมายถึง สื่อการเรียนรู้ที่เป็นชุดของสื่อประสมที่จัดขึ้นเป็นหน่วยการเรียน เน้นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจัดไว้อย่างเป็นระบบและมีความเกี่ยวเนื่องกันมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยครูผู้สอนจะคอย แนะนำการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ เนื้อหาสาระ บัตรคำสั่ง ใบงาน ในการทำกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร ใบความรู้ สื่อการเรียนรู้ แบบวัดผลประเมินผล

ความสำคัญของชุดกิจกรรม

มีนักการศึกษากล่าวถึงความสำคัญของชุดกิจกรรม ดังนี้

บุญเกื้อ กวรหาเวช (2545 : 84) กล่าวถึงความสำคัญของชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เป็นรายบุคคล ผู้เรียนเรียนได้ตามความสามารถ ความสนใจ และโอกาสที่เหมาะสมของแต่ละคน
2. ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครู เพราะชุดกิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง หรืออาจต้องการความช่วยเหลือจากครูผู้สอนได้เพียงเล็กน้อย
3. ช่วยให้การศึกษานอกระบบโรงเรียน เพราะผู้เรียนสามารถนำชุดกิจกรรมไปเรียนได้ ทุกสถานที่และทุกเวลา
4. ช่วยลดภาระการสอนของครู และช่วยให้ครูผู้สอนมีความพร้อม และความมั่นใจ ในการจัดการเรียนรู้

5. ชุดการเรียนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียน และครูผู้สอนสามารถวัดผลผู้เรียนได้ตรงตามจุดมุ่งหมาย

6. ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และรู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกการตัดสินใจ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และฝึกความรับผิดชอบต่อตนเอง

7. ช่วยให้ผู้เรียนจำนวนมากเรียนรู้ได้พร้อมกัน และเรียนรู้ในลักษณะเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วาสนา ชาวหา (2548 : 139) กล่าวถึงความสำคัญของชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หรือเรียนเป็นกลุ่ม โดยไม่ต้องอาศัยครูผู้สอน และสามารถเรียนรู้ได้ตามความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน

2. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ที่ใดก็ได้ตามความสะดวกของการเรียน ช่วยแก้ปัญหา การขาดแคลนครู ซึ่งชุดกิจกรรมอาจนำมาใช้ได้เนื่องจากครูไม่เพียงพอ หรือมีความจำเป็นที่ครูไม่สามารถมาสอนได้

3. ช่วยฝึกฝนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากการกระทำที่นอกเหนือไปจากสถานการณ์ ในชั้นเรียนปกติที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เป็นการสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ ฝึกทักษะการคิด ให้กับผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง และเป็นการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการเรียนรู้เนื้อหาเพียงอย่างเดียว

ลัดดา สุขปริดี (2551 : 34) กล่าวถึงความสำคัญของชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ ชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จะมีคำแนะนำให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติตามจึงทำให้สะดวกต่อการเรียนด้วยตนเอง

2. ชุดกิจกรรมจะถูกสร้างขึ้นเป็นรายวิชา และแบ่งเป็นเรื่องย่อย ๆ มีเนื้อหาเรียงลำดับต่อเนื่องกันจากง่ายไปหายาก และมีความสมบูรณ์ในตัวเอง ผู้เรียนจึงมีโอกาสเลือกเรียนในแต่ละเรื่อง ที่ตนเองสนใจ ตามความสามารถและประสบการณ์เดิม และช่วยให้พัฒนาความก้าวหน้าในการเรียน ได้อย่างไม่มีขีดจำกัด

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองอย่างเป็นขั้นตอน และผู้เรียน จะสามารถรับรู้ประสบการณ์แห่งความสำเร็จได้ ซึ่งถือว่าเป็นการเสริมแรงในการเรียนรู้ขั้นต่อไป ซึ่งชุดกิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนทุกคนประสบความสำเร็จตามความสามารถของผู้เรียนเอง

4. ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนให้เป็นที่พึงพอใจของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ โดยไม่จำกัดสถานที่ และเวลา

ชัยขงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2553 : 121) กล่าวถึงความสำคัญของชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย ซึ่งครูผู้สอนอาจไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้ดี

2. ชุดกิจกรรมช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังเรียนรู้ เพราะชุดกิจกรรมจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยตนเอง
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
4. ช่วยสร้างความพร้อมในการเรียนรู้และความมั่นใจในการเรียนรู้ เพราะชุดกิจกรรมถูกผลิตขึ้นอย่างเป็นระบบ และจัดเนื้อหาสาระไว้เป็นหมวดหมู่ สะดวกต่อการเรียนรู้
5. ช่วยให้การเรียนรู้เป็นอิสระจากครูผู้สอน ซึ่งชุดกิจกรรมจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนครูผู้สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. ชุดกิจกรรมช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เป็นรายบุคคลได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดสถานที่และประหยัดค่าใช้จ่าย

จากความสำคัญของชุดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมได้ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามศักยภาพ และความสนใจในการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา จึงช่วยให้เกิดความรู้สึกรักที่เป็นอิสระจากครูผู้สอน ช่วยฝึกความรับผิดชอบในการเรียนรู้ ช่วยสร้างความเชื่อมั่นในการเรียน ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

มีนักการศึกษา กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดกิจกรรม ดังนี้

ไชยศ เรื่องสุวรรณ (2545 : 153) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. คู่มือครู เป็นคู่มือและแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูและผู้เรียน ตามลักษณะของชุดกิจกรรม คู่มือครูจะชี้แจงถึงวิธีการใช้ชุดกิจกรรมไว้อย่างละเอียด ครูและผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามคำชี้แจงอย่างเคร่งครัด จึงจะสามารถใช้ชุดกิจกรรมนั้นอย่างได้ผล คู่มืออาจทำเป็นเล่มหรือเป็นแผ่น มีส่วนที่สำคัญคือ คำชี้แจงสำหรับครู บทบาทของครู การจัดชั้นเรียนพร้อมแผนผัง แผนการจัดการเรียนรู้ แบบฝึกปฏิบัติ หรือกิจกรรม
2. บัตรคำสั่ง หรือคำแนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมที่มีอยู่ในชุดกิจกรรมแบบกลุ่ม หรือชุดกิจกรรมแบบรายบุคคล บัตรคำสั่งประกอบด้วย คำอธิบายในเรื่องที่จะเรียน คำสั่งให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรม การสรุปบทเรียน อาจใช้การอภิปรายหรือการตอบคำถาม บัตรคำสั่งจะต้องมีถ้อยคำกะทัดรัด เข้าใจง่าย ชัดเจน ครอบคลุมกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติ ผู้เรียนจะต้องอ่านบัตรคำสั่งให้เข้าใจเสียก่อนแล้วจึงปฏิบัติตามขั้นตอนของกิจกรรม
3. เนื้อหาหรือประสบการณ์ ถูกบรรจุในรูปของสื่อต่าง ๆ อาจประกอบด้วยบทเรียนสำเร็จรูป แถบบันทึกเสียง फिल्मสตริป แผ่นภาพโปร่งใส วัสดุกราฟิก หุ่นจำลอง อุปกรณ์ตัวอย่าง

วิชย วงษ์ใหญ่ (2545 : 186) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. หัวเรื่อง คือ การแบ่งเนื้อหาวิชาออกเป็นหน่วย แต่ละหน่วยแบ่งออกเป็นส่วนย่อย เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในการเรียนรู้
2. คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการใช้ชุดกิจกรรม จะต้องศึกษาก่อนที่จะใช้ชุดกิจกรรม จากคู่มือให้เข้าใจเป็นสิ่งแรก เพื่อให้การใช้ชุดกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ คู่มือการใช้ชุดกิจกรรมประกอบด้วยต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้
 - 2.2 สิ่งที่ต้องเตรียมก่อนจัดกิจกรรม
 - 2.3 บทบาทของนักเรียน
 - 2.4 การจัดชั้นเรียน
 - 2.5 แผนการจัดการเรียนรู้
3. วัสดุประกอบการจัดกิจกรรม ได้แก่ สิ่งของ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เช่น เอกสาร ตำรา รูปภาพ สิ่งเหล่านี้ควรมีความสมบูรณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
4. บัตรงาน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุดกิจกรรม ประกอบด้วย ชื่อบัตร กลุ่ม หัวเรื่อง คำสั่ง ที่จะให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม และกิจกรรมที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติ
5. กิจกรรมสำรอง จะต้องเตรียมไว้สำหรับผู้เรียนบางคนที่ทำกิจกรรมเสร็จก่อนผู้อื่น จะได้มีกิจกรรมอย่างอื่นทำ เพื่อเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างและลึก ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
6. ขนาดรูปแบบของชุดกิจกรรม ไม่ควรใหญ่และเล็กเกินไป เพื่อความสะดวกในการใช้ ส่วนความหนาของชุดกิจกรรมขึ้นอยู่กับลักษณะของวิชา และสื่อการเรียนรู้ที่ใช้แต่ละหน่วย

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2553 : 120) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมมีองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่

1. คู่มือครูสำหรับใช้ชุดกิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ และคู่มือสำหรับผู้เรียนที่ต้องเรียนจากชุดกิจกรรม
2. เนื้อหาสาระ สื่อการเรียนรู้ โดยจัดให้อยู่ในรูปของสื่อแบบประสม หรือกิจกรรมการเรียนการสอนแบบกลุ่ม และรายบุคคล ตามจุดประสงค์การเรียนรู้
3. คำสั่ง คำชี้แจง หรือการมอบงาน เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้กับผู้เรียน
4. การประเมินผล เป็นการประเมินผลของกระบวนการ ได้แก่ แบบฝึกหัด รายงาน การค้นคว้า และผลของการเรียนรู้ที่ได้จากการวัดด้วยแบบทดสอบต่าง ๆ

จากองค์ประกอบของชุดกิจกรรม ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมควรประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ คู่มือครู แผนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ บัตรคำสั่ง วัสดุอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนรู้ประกอบการปฏิบัติกิจกรรม บัตรงาน การวัดและประเมินผล

หลักการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

มีนักการศึกษากล่าวถึง หลักการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ดังนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2545 : 189) กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ศึกษาเนื้อหาสาระของวิชาที่นำมาทำเป็นชุดกิจกรรม โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระแล้วแบ่งเป็นหน่วยการเรียนรู้ ในแต่ละหน่วยมีหัวข้อชุดกิจกรรมย่อย ๆ ควรจัดเรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาสาระให้ถูกต้องเหมาะสม พิจารณาว่าอะไรเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องรู้ก่อน ซึ่งเป็นพื้นฐานตามขั้นตอนของความรู้ และลักษณะธรรมชาติของวิชานั้น
2. เมื่อศึกษาเนื้อหาสาระ และแบ่งชุดกิจกรรมได้แล้ว จะต้องพิจารณาตัดสินใจอีกครั้งว่าจะทำชุดกิจกรรมรูปแบบใด โดยคำนึงถึงข้อกำหนดว่าผู้เรียนเป็นใคร จะทำอะไรกับผู้เรียน จะให้ผู้เรียนทำกิจกรรมอย่างไร และจะทำได้ได้อย่างไร สิ่งเหล่านี้จะเป็นเกณฑ์ในการกำหนดการเรียน
3. กำหนดชุดกิจกรรม โดยประมาณเนื้อหาสาระที่สามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนได้ตามชั่วโมงที่กำหนด โดยคำนึงว่าเป็นหน่วยที่นักเรียนรู้ หาสื่อการเรียนรู้อย่างง่าย พยายามวิเคราะห์ให้ละเอียดอีกครั้งว่า ชุดกิจกรรมมีหลักการหรือความคิดรวบยอดอะไร และมีหัวข้อชุดกิจกรรมย่อย ๆ อะไรอีกบ้างที่รวมอยู่ในหน่วยนี้ ซึ่งจะต้องศึกษาถึงแก่นของหลักการเรียนรู้แต่ละเรื่อง
4. กำหนดความคิดรวบยอด ความคิดรวบยอดที่กำหนดขึ้น ต้องสอดคล้องกันกับหน่วยและชุดกิจกรรม โดยสรุปความคิด สาระ และหลักเกณฑ์ที่สำคัญ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกัน
5. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความคิดรวบยอดของเนื้อหาสาระ โดยกำหนดเป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถของผู้เรียน หลังจากใช้ชุดกิจกรรม
6. การวิเคราะห์งาน คือ การนำจุดประสงค์แต่ละข้อมาวิเคราะห์งาน เพื่อหากิจกรรมการเรียนการสอน แล้วจัดลำดับของกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้แต่ละข้อ
7. เรียงลำดับกิจกรรม เพื่อให้เกิดการประสานกลมกลืนกัน จะต้องนำกิจกรรมที่ทำ การวิเคราะห์แล้ว มาหลอมรวมเป็นกิจกรรมที่สมบูรณ์ เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการเรียน ตลอดจนการติดตามประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียนที่แสดงออกมา
8. สื่อการเรียนรู้ คือ วัสดุอุปกรณ์การเรียน และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ครู และนักเรียนจะต้องกระทำ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ โดยจะต้องเตรียมมาก่อน และเขียนบอกให้ชัดเจนในกลุ่มมือครูเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนรู้
9. การประเมินผล คือ การตรวจดูว่าหลังจากการเรียนการสอนแล้ว ได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่จุดประสงค์กำหนดไว้หรือไม่

10. การทดลองใช้ชุดกิจกรรมเพื่อหาประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบของชุดกิจกรรมว่าจะผลิตออกมาในขนาดเท่าใด และรูปแบบของชุดกิจกรรมจะออกมาเป็นแบบใด ขึ้นอยู่กับความสะดวกในการใช้ การเก็บรักษาและความสวยงาม การหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม โดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่องและแก้ไขปรับปรุงก่อนนำไปใช้กับนักเรียนทั้งชั้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2553 : 85) กล่าวถึงหลักการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมตามขั้นตอน ดังนี้

1. แบบเดี่ยว 1 : 1 เป็นการทดลองโดยครู 1 คน ต่อเด็ก 1 คน โดยการทดลองกับเด็กก่อนทำการปรับปรุงแล้วนำไปทดลองกับเด็กปานกลาง และเด็กเก่ง คำนวณหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบเดี่ยวจะได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาก เมื่อปรับปรุงชุดกิจกรรมแล้วประสิทธิภาพจะสูงขึ้นมามาก ในการทดลองแบบกลุ่มต่อไป

2. แบบกลุ่ม 1 : 10 เป็นการทดลองโดยครู 1 คน ต่อเด็ก 6 - 10 คน โดยคละเด็กเก่งปานกลาง และอ่อน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น ในคราวนี้คะแนนของผู้เรียนจะเพิ่มขึ้นเกือบเท่าเกณฑ์ โดยเฉลี่ยจะห่างจากเกณฑ์ประมาณร้อยละ 10

3. แบบภาคสนาม 1 : 100 เป็นการทดลองโดยครู 1 คน ต่อเด็กทั้งชั้น 30 - 40 คน ชั้นที่เลือกมาทดลองต้องมีเด็กคละกัน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วทำการปรับปรุง ผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หากต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกิน 2.50 ก็ให้ยอมรับได้ หากแตกต่างกันมาก ผู้สอนต้องกำหนดเกณฑ์หาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมใหม่ โดยยึดสภาพความจริงเป็นเกณฑ์

ระพินทร์ โพธิ์ศรี (2553 : 53 - 57) กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการในการเรียนรู้

การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการสร้างชุดกิจกรรม ปัญหาและความต้องการด้านการเรียนรู้ ในการสร้างชุดกิจกรรมที่ถือว่าเป็นปัญหาวิกฤติ ได้แก่ ปัญหาที่นักเรียนยังทำอะไรไม่ได้ ไม่เป็นบ้าง ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

วิธีการวิเคราะห์และระบุปัญหา และความต้องการด้านการเรียนรู้ กรณีนี้อาจวิเคราะห์จากข้อมูลในอดีต เช่น นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการเรียนเรื่องอะไรบ้าง หรืออาจใช้ข้อมูลจากการประชุมสัมมนาด้านวิชาการของโรงเรียน หรือกลุ่มโรงเรียนก็ได้

นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ คือ กลุ่มเป้าหมายของการนำชุดกิจกรรมไปใช้

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ จะได้ข้อสรุป 2 ประเภท คือ

1. ปัญหาและความต้องการด้านการเรียนรู้ที่เป็นปัญหาวิกฤติคืออะไร
2. ผู้เรียนที่เข้ากลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มใด

ขั้นที่ 2 ออกแบบชุดกิจกรรม

การออกแบบชุดกิจกรรมประกอบด้วยชุดกิจกรรมต่าง ๆ มีขั้นตอนการออกแบบ ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ประจำชุด ในลักษณะที่เป็นจุดประสงค์ปลายทาง ให้สัมพันธ์กับปัญหาด้านการเรียนรู้ที่เป็นปัญหาวิกฤติ ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญในการสร้างชุดกิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้ประจำชุดกิจกรรมที่กำหนดในที่นี้ จะต้องระบุให้ชัดเจนว่า เมื่อผู้เรียนผ่านการเรียนรู้ตามกิจกรรมต่าง ๆ ในชุดกิจกรรมแล้วนักเรียนจะต้องทำอะไรเป็น ระดับใด

2. วิเคราะห์ระบบการเรียนรู้ในขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ในลักษณะ Flow Chart โดยใช้หลักการวิเคราะห์จากการตอบคำถามหลักว่า การที่ผู้เรียนจะมีความรู้ และทักษะบรรลุตามจุดประสงค์ประจำชุดกิจกรรมนั้น ผู้เรียนต้องเริ่มต้นจากการทำอะไรเป็นก่อน และทำอะไรเป็นต่อไปเรื่อย ๆ จนมีความรู้และทักษะโดยรวมตามจุดประสงค์ประจำชุดกิจกรรม

3. วิเคราะห์พฤติกรรมย่อยของขั้นตอนการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน โดยใช้หลักการว่า การที่จะเกิดการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนการเรียนรู้นั้น นักเรียนจะต้องรู้อะไร และทำอะไรได้บ้าง

4. ปรับขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดได้เป็นจุดประสงค์เชิงปฏิบัติการ (Performance Objective)

5. ออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ คือ การปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยใช้หลักการว่าให้มีอย่างน้อย 3 หน่วย และไม่เกิน 15 หน่วย

6. กำหนดยุทธวิธีการจัดการเรียนรู้ จะใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ รูปแบบการสอนอย่างไร

7. กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมการประเมินผล ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการประเมินผลต้องหลากหลาย

8. ยกร่างชุดกิจกรรม

9. สร้างแบบทดสอบหลังเรียน ใช้วิธีการสร้างแบบทดสอบแบบอิงเกณฑ์

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบความถูกต้องของชุดกิจกรรมและแบบทดสอบหลังเรียน

1. ตั้งผู้เชี่ยวชาญประมาณ 3 - 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมทั้งหมดของชุดกิจกรรม

2. ทดลองใช้ชุดกิจกรรมกับนักเรียน 1 คน ที่อยู่ในระดับชั้นเดียวกับกลุ่มเป้าหมายหรือระดับสูงกว่ากลุ่มเป้าหมาย เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมเกี่ยวกับ เนื้อหา กิจกรรม ตลอดจนเวลา การปฏิบัติกิจกรรมในชุดกิจกรรมที่กำหนดไว้ขั้นต้น

3. ทดลองกลุ่มย่อยกับนักเรียนที่มีลักษณะเดียวกับกลุ่มเป้าหมายประมาณ 3 - 5 คน ที่มีความสามารถระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของชุดกิจกรรมและปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 4 ทดลองภาคสนาม คือ การนำชุดกิจกรรมไปทดลองกับนักเรียนที่มีลักษณะเดียวกับเป้าหมายประมาณ 10 - 30 คน เพื่อการแก้ไขปรับปรุง ชุดกิจกรรม และแบบทดสอบหลังเรียนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 5 ทดลองหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม คือ การนำชุดกิจกรรมที่ได้ปรับปรุงไว้ดีแล้วไปทดลองหาประสิทธิภาพ E_1/E_2 เพื่อทดลองหาประสิทธิภาพ

จากหลักการสร้างและหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการสร้างชุดกิจกรรมต้องคำนึงถึงเนื้อหาสาระของวิชา ความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การเตรียมและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม การนำผู้เรียนไปสู่ความคิดรวบยอด หัวข้อชุดกิจกรรม วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถของผู้เรียนการนำจุดประสงค์แต่ละข้อมาวิเคราะห์งาน ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติกิจกรรม รวมไปถึงการประเมินผลที่ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และสุดท้ายต้องนำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพ ซึ่งการหาประสิทธิภาพนั้น ให้เริ่มจากการทดลองแบบเดี่ยวแบบกลุ่ม และแบบภาคสนาม เพื่อให้มีการพัฒนาให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และทำให้ชุดกิจกรรมมีความสมบูรณ์ สามารถนำไปพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

มีนักการศึกษากล่าวถึงความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนี้

อุทุมพร จามรมาน (2549 : 15) ได้กล่าวถึงความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จในการจัดการศึกษาของหลักสูตรนั้น ๆ ซึ่งการจัดการศึกษาตามหลักสูตรต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล ดังนั้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้อง

วารี รักหะบุตร. (2552 : 53) ได้สรุปความหมายของ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า เป็นผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกิดจากความรู้ ทักษะและความสามารถในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนจนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์เรียนรู้

จากความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ทักษะ และความสามารถต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังที่นักเรียนได้รับการฝึกฝนและอบรมสั่งสอนในเรื่องที่เรียนมาแล้ว อันมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งสามารถตรวจสอบได้ จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของผู้เรียน และประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอแนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

สมบูรณ์ ดันยะ (2545 : 19) ได้นำเสนอแนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดสิ่งที่ประเมินและวัดได้ โดยต้องระบุให้ชัดเจนว่าจะประเมินในด้านใด
2. วางแผนการประเมินให้รัดกุม สะดวก ประหยัด และเป็นไปได้ โดยการวางแผนการเก็บข้อมูลว่าจะเก็บข้อมูลอะไร โดยวิธีใดจึงจะได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง และเชื่อมั่นได้
3. ควรใช้เทคนิคหลาย ๆ ด้านที่สามารถวัดให้ครอบคลุม ทั้งด้านความสามารถทางสติปัญญา ทักษะการนำความรู้ไปใช้ และเจตคติต่อวิชาที่เรียนรู้
4. เกณฑ์ที่ใช้ต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่วัด และจุดมุ่งหมายของการวัด
5. เลือกใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ เครื่องมือนั้นต้องมีความเที่ยงตรง และมีความเชื่อมั่นในระดับสูง

6. เลือกใช้เทคนิคในการวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย และปราศจากความลำเอียง
 กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 77) ได้นำเสนอแนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การวัดต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัด หรือผลการเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข นักเรียนที่ไม่ผ่านตัวชี้วัด
2. มีขั้นตอนการวัดอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่เลือกใช้เครื่องมือให้เหมาะสม ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ดำเนินการวัดผล และนำผลที่ได้ไปใช้ตัดสินผลการเรียน

จากแนวทางการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต้องเริ่มจากการกำหนดสิ่งที่วัดให้ชัดเจน และสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์ มีการวางแผนการเก็บข้อมูลให้มีความเที่ยงตรง เกณฑ์ที่ใช้ต้องมีความสัมพันธ์กับสิ่งที่วัด และใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพ มีความเชื่อมั่นในระดับสูง ปราศจากความลำเอียง ควรวัดให้ครอบคลุมความรู้ที่ผู้เรียนได้รับ สามารถแปลผล และลงข้อสรุปเกี่ยวกับผู้เรียนได้ตามสภาพจริง

จากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นักการศึกษากล่าวไว้ข้างต้น สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต้องพิจารณาถึงพฤติกรรมของผู้เรียนที่ต้องการวัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งถือว่าเป็นการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ครอบคลุมเนื้อหาความรู้ที่ผู้เรียน ได้เรียนรู้ไปแล้ว และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

การวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 60) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะเป็นการวัดและการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หรือการประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) ถ้วนเป็นวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดหลักสูตรของสถานศึกษา ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งประเทศไทย พุทธศักราช 2542 ในมาตรา 26 กำหนดให้สถานศึกษา จัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาการพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียน การสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับชั้น และรูปแบบการศึกษา และให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลาย ในการจัดสรร โอกาสการศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบการพิจารณา และยังกำหนดให้สถานศึกษากำหนดหลักสูตรเอง โดยให้ครูผู้สอนจัดทำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระศิลปะของตนที่รับผิดชอบ ครูผู้สอนต้องทำการวัดและประเมินผลผู้เรียนว่า ได้บรรลุเป้าหมาย เป้าประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ อีกทั้งจะต้องทำการจัดกิจกรรมการประเมินให้ควบคู่ไปกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยถูกต้อง ประเมินได้ครอบคลุมครบถ้วนพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งสามด้าน และกำหนดสิ่งที่จะต้องประเมิน สามารถสรุปการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย การประเมินความรู้ของผู้เรียนในการเรียนนาฏศิลป์ ในความเป็นจริงแล้ว การเรียนรู้นาฏศิลป์ เป็นการให้ผู้เรียนได้นำความรู้จินตนาการความรู้สึกของผู้เรียนนำเสนอออกมาในรูปของการกระทำของผู้เรียนหรือส่งผ่านสู่ ผลผลิต การร้องเพลง การแสดงหรือการเต้นรำ เป็นต้น นั่นคือ เนื้อหาสาระที่จะต้องประเมินและสามารถประเมินได้จากผลผลิตหรือการกระทำที่ผู้เรียนได้แสดงออกและได้ลงมือปฏิบัติจริง ดังนั้น วิธีการประเมินนอกจากจะใช้แบบทดสอบแล้ว การสัมภาษณ์และการประเมินจากผลผลิตที่เห็นจริง ย่อมจะรู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาสาระเพียงใด โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระนาฏศิลป์ เทคนิคของการประเมินที่ใช้ อาจจะเป็นการใช้แบบทดสอบ การนำเสนอผลงาน การเข้าร่วมกิจกรรม การประเมินตนเอง ฯลฯ

2. ด้านทักษะพิสัย การประเมินการปฏิบัติทักษะนาฏศิลป์ เป็นสิ่งที่ค่อนข้างชัดเจน เพราะสาระนาฏศิลป์ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการแสดงออกของผู้เรียนทั้งสิ้น จึงเป็นการประเมิน

ที่ครูผู้สอนจะเห็นถึงความต่อเนื่องของทักษะ กระบวนการ รวมทั้งทักษะกระบวนการวางแผนในการทำงาน ความคล่องแคล่วซึ่งเป็นองค์รวมของผู้เรียน ได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ดังนั้นวิธีการที่จะได้มาด้วยผลของการประเมิน เทคนิคของการประเมินก็คือกระบวนการทำงาน กระบวนการกลุ่ม การฝึกปฏิบัติงานจริง

3. ด้านจิตพิสัย เป็นการประเมินการแสดงออกของผู้เรียนทั้งหมดนับตั้งแต่สีหน้าท่าทาง ความรู้สึกพึงพอใจ บุคลิกท่าทาง การทำงานร่วมกัน เช่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ครูผู้สอนสามารถประเมินด้วยวิธีการสังเกตได้อย่างเด่นชัด และทำการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมในทุก ๆ อิริยาบถก็จะได้ภาพรวมของผู้เรียนแต่ละคน และครูผู้สอนจะได้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล จากการที่ผู้เรียนได้แสดงออก ลือความเป็นตัวตนผ่านทางสาระของกลุ่มศิลปะ ซึ่งคงต้องใช้วิธีการสังเกต การประเมินพฤติกรรมการปฏิบัติ การเข้าร่วมกิจกรรม ฯลฯ เพื่อน หรือ ครูผู้สอนวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อให้เป็นการประเมินอย่างต่อเนื่อง (Dynamic Assessment) ตลอดจนให้มีการปรับปรุง พิจารณาเผยแพร่โครงรวดยุทธตรวจสอบผลงานของตนเอง และมีการนำผลงานไปจัดแสดง เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานของผู้เรียนแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่มเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง

4. กำหนดสิ่งที่จะประเมินและเครื่องมือการประเมิน สิ่งที่จะต้องประเมินอาจจะอยู่ในรูปของพฤติกรรมการทำงาน หรือการปฏิบัติตามขั้นตอนการทำงาน ก็คือกระบวนการหลัก ทักษะในการทำงานของผู้เรียน ผลผลิตที่เป็นผลงานการแสดง หรือกระบวนการปฏิบัติงานที่ต่อเนื่อง ต้องทำเป็นรายงานเพื่อเป็นหลักฐานในการปฏิบัติ ตัวรายงานถือว่าเป็นชิ้นงานที่ควรให้ความสนใจ เพราะต้องทำรายงานเป็นหลักฐานแทนการปฏิบัติงานและผลผลิต อาจเป็นรูปภาพ หรือชิ้นงาน และนำไปเก็บไว้ในแฟ้มผลงาน

5. กำหนดประเด็นการประเมิน เป็นการกำหนดร่วมกันระหว่างผู้เรียน และครูผู้สอนจะพิจารณาจากสิ่งที่จะประเมินอาจเป็นผลงานการแสดง ชิ้นงาน การนำเสนอผลงาน รายงาน จนท้ายที่สุดอาจจะเป็นแฟ้มผลงาน ก็ต้องเป็นการตกลงร่วมกันว่าจะประเมินอะไรบ้าง และจะประเมินอย่างไร เพราะผู้เรียนจะได้ใช้ศักยภาพความสามารถร่วมกับความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง ได้อย่างเต็มที่

6. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและระดับคุณภาพของการประเมิน ในการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ก็คือ การเขียนรายละเอียดการให้คะแนน หรือให้ระดับคะแนนที่มีความชัดเจน และละเอียด ผู้ประเมินท่านใดมาอ่านแล้วเข้าใจตรงกัน ให้คะแนนในระดับเดียวกัน ผู้ตรวจผลงาน หรือชิ้นงานหลายคนตรวจได้ตรงกันก็ยิ่ง ดี ดังนั้น การเขียนรายละเอียดการให้คะแนนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ส่วนระดับคุณภาพของการประเมิน จะเป็นการระบุคุณภาพงาน เมื่อรวมแล้ว

คุณภาพของกระบวนการทำงาน หรือผลผลิตอยู่ในระดับใด อาจจะแบ่งเป็น 3 ระดับ หรือ 4 ระดับ โดยส่วนมากแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี ระดับพอใช้ และระดับควรปรับปรุง เพื่อผู้เรียนจะได้ทราบว่าผลงานของตนอยู่ระดับใด ถ้าต้องการให้ผลงานมีระดับที่ดีขึ้นก็สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขผลงานของตนเองได้จนถึงระดับที่ตนพอใจ

จากแนวคิดการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์ เป็นการวัดความสามารถในการปฏิบัติด้านทักษะนาฏศิลป์ โดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติ มีเกณฑ์การประเมินความสามารถในการปฏิบัติ 4 ระดับ คือ ควรปรับปรุง พอใช้ ดี และดีมาก ซึ่งการสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ต้องเริ่มจากการวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา กำหนดพฤติกรรมย่อย และรูปแบบของการปฏิบัติ เมื่อได้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนาฏศิลป์แล้ว ต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ผ่านเกณฑ์การพิจารณา จากนั้นนำมาทดลองใช้ เพื่อวิเคราะห์คุณภาพ แล้วจัดพิมพ์แบบวัดผลสัมฤทธิ์ฉบับจริงต่อไป

ความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

กู๊ด (Good, 1973 : 161) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพหรือระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจและเจตคติของบุคคลที่มีต่องาน

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 24) กล่าวถึงความหมายของความพึงพอใจว่าเป็นความรู้สึกที่เริ่มจากการรับรู้ต่อสิ่งเร้า ทำให้จิตรับรู้อย่างต่อเนื่อง ความรู้สึกก็จะเกิดขึ้น ถ้าความรู้สึกเกิดการตอบสนองอย่างเต็มใจจะมีความรู้สึกชื่นชอบ หรือเกิดความพึงพอใจต่อสิ่งเร้า นั้น ถ้าความรู้สึกต่อสิ่งเร้า นั้นไม่ต่อเนื่อง หรือไม่เกิดความเอาใจใส่ ความพึงพอใจก็จะไม่เกิดขึ้น

กรองแก้ว อยู่สุข (2550 : 29) ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทศนคติหรือระดับความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมนั้น ๆ โดยเกิดจากพื้นฐานของการรับรู้ ค่านิยมและประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับ ระดับของความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมนั้น ๆ สามารถตอบสนองความต้องการแก่บุคคลนั้นได้

จากความหมายของความพึงพอใจ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบ ยินดี เต็มใจ ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้ปฏิบัติ อาจจะสนองตอบความต้องการของบุคคลนั้น และมีผลต่อการบรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ

แนวทางการสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้

มีผู้กล่าวถึงแนวทางการสร้างความพึงพอใจ ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 11 - 12) กล่าวถึงแนวทางการสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนี้

1. ครูผู้สอนต้องเตรียมการสอน ทั้งเนื้อหาและวิธีการ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. จัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจ และเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
3. เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง
4. จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
6. ส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุง

ส่วนต่อของผู้เรียน

7. ให้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
8. ใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และเชื่อมโยงประสบการณ์เรียนรู้กับชีวิตจริง
9. สังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

เฉลา ประเสริฐสังข์ (2544 : 257) กล่าวถึงแนวทางการสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน สรุปได้ดังนี้

1. จัดสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนพอใจและสนุกสนาน
2. ครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีทั้งด้านความคิด ความประพฤติ ระเบียบวินัย ตลอดจนการวางตัว
3. การสอนต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงออก หรือปฏิบัติ

กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ครูต้องพยายามให้การเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพราะการเสริมแรงจะทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อครูและวิชาที่เรียน
5. ให้ความรักความเอาใจใส่ต่อผู้เรียนอย่างทั่วถึง
6. พยายามอธิบายชี้แจงให้เห็นคุณค่าของการเรียนวิชาเรียนและชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเรียน

อารี พันธุ์ณี (2548 : 203) กล่าวถึงแนวทางการสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน สรุปได้ดังนี้

1. สร้างความสนใจให้กับผู้เรียน โดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น จัดสถานการณ์ในห้องเรียน ให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเสาะแสวงหาความรู้ หรือคำตอบ

ที่ต้องการ และเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ขึ้นได้ ซึ่งความพึงพอใจของผู้เรียนจะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมีความร่วมมือในการเรียนรู้ และเกิดความสามัคคีในกลุ่ม
3. มุ่งให้รางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษ อาจสนใจในลักษณะที่เป็นนามธรรม ภาษา หรือสัญลักษณ์ ครูผู้สอนควรชี้แนะข้อบกพร่อง ถ้าผู้เรียนพบว่าผลงานของตนเองไม่เป็นที่พอใจ
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจในความสามารถของผู้เรียน นอกจากนี้การจัดเนื้อหาสาระตามระดับความสามารถผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้
5. ครูผู้สอนควรช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงระดับความสามารถของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และหาทางช่วยยกระดับความสามารถของผู้เรียนให้สูงขึ้น ตามพัฒนาการของผู้เรียน

จากแนวทางการสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การสร้างความพึงพอใจในการเรียนรู้ ครูผู้สอนจำเป็นต้องคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ เอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล จัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านความคิด ใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงประสบการณ์เรียนรู้กับชีวิตจริง ครูผู้สอนต้องคอยสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ให้ผู้เรียนได้มีความร่วมมือในการเรียนรู้ มุ่งให้รางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ และชี้ให้ผู้เรียนได้เห็นถึงคุณค่าที่จะได้รับจากการเรียน

แนวทางการวัดความพึงพอใจ

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 54 - 59) กล่าวถึงแนวทางการวัดความพึงพอใจ โดยใช้เครื่องมือการวัด สรุปได้ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ หมายถึง การพูดคุยกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย ยึดตามแนววัตถุประสงค์ที่จะวัดและบันทึกไว้ได้อย่างถูกต้อง การสัมภาษณ์จะต้องสร้างข้อคำถามในการสัมภาษณ์ให้เป็นมาตรฐาน ข้อคำถามแต่ละข้อจะต้องให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบความรู้สึกที่ผู้ทำการสัมภาษณ์ต้องการได้ ข้อคำถามหรือข้อรายการนั้นต้องเขียนให้เห็นความรู้สึกที่สามารถวัดความรู้สึกให้ตรงเป้าหมาย การเตรียมคนและเตรียมเครื่องมือการวัดจึงเป็นสิ่งสำคัญ การวางแผนสร้างข้อคำถามจะต้องคิดถึงระยะเวลา ลักษณะของผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย ข้อคำถามควรถามคลุมทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อจะได้ใช้ประเมินเปรียบเทียบความรู้สึกที่แท้จริง

2. การสังเกต คือ การเฝ้ามองดูสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีจุดมุ่งหมายโดยการบันทึกไว้ (Checklist) ที่จะใช้ในการสังเกตจึงควรเตรียมไว้ให้พร้อม การสังเกตที่ดีก็ต้องฝึกเหมือนกันจึงจะทำให้ทำหน้าที่ได้ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้สังเกตควรจะเป็นที่รับรู้และมีประสาทตาดี มิฉะนั้นแล้วจะทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน ในการสังเกตต้องใช้เวลาเพื่อหาความแน่นอนของการเกิดพฤติกรรมนั้น ๆ การเขียนข้อรายการของพฤติกรรมจึงต้องเตรียมไว้ก่อนการสังเกตแต่ละครั้ง ถ้าพฤติกรรมนั้นปรากฏก็จะได้นับบันทึกไว้ทันที

3. การรายงานตนเอง เครื่องมือแบบนี้ต้องการให้ผู้ถูกทดสอบแสดงความรู้สึกของตนเองตามสิ่งเร้าที่เขาได้สัมผัส นั่นคือ สิ่งเร้าที่เป็นข้อความ ข้อคำถามหรือเป็นภาพประกอบเพื่อให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึกออกมาอย่างตรงไปตรงมานั่นเอง

วาร์โร เฟ็งสวัสต์ (2546 : 61 - 62) ได้กล่าวถึงแนวทางการวัดความพึงพอใจ โดยใช้เครื่องมือประเมินที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. ต้องพิจารณาหัวข้อปัญหาและจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ทราบว่าการวัดข้อมูลชนิดใดและอะไรบ้าง
2. พิจารณารูปแบบในการวัดความพึงพอใจว่าจะใช้รูปแบบใด
3. ร่างมาตราส่วนประมาณค่าโดยเขียนข้อความให้สอดคล้องกับหัวข้อปัญหา และจุดมุ่งหมาย
4. ตรวจสอบมาตราส่วนประมาณค่าฉบับร่าง เพื่อปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสามารถทำได้โดยตรวจสอบเอง หรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
5. นำมาตราส่วนประมาณค่าไปทดลองใช้ (Try Out) โดยนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา
6. ทำการปรับปรุงมาตราส่วนประมาณค่า
7. สร้างมาตราส่วนประมาณค่าฉบับสมบูรณ์

บุญชม ศรีสะอาด (2548 : 118 - 129) ได้กล่าวถึงแนวทางการวัดความพึงพอใจ โดยอาจใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีที่นิยมใช้กันแพร่หลาย โดยให้ผู้ที่ต้องการให้แสดงความคิดเห็นตอบลงในแบบที่กำหนดให้เลือก หรือตอบคำถามอย่างอิสระ คำถามจะถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ และสภาพอื่น ๆ ซึ่งจะอยู่ในรูปปลายปิด หรือปลายเปิด

1.1 แบบปลายปิด เป็นแบบที่กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบที่ตรงกับความเป็นจริงหรือความคิดเห็นของผู้ตอบ ตัวอย่างคำถามแบบปลายปิด เช่น นักเรียนชอบเรียนวิชาใดมากที่สุด กิจกรรมใดที่นักเรียนชอบใช้ในการเรียนภาษาอังกฤษ

1.2 แบบปลายเปิด เป็นคำถามที่ไม่ได้กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ แต่จะให้ผู้ตอบเขียนคำตอบด้วยตนเอง ตัวอย่างคำถามแบบเปิด เช่น ให้นักเรียนระบุสาเหตุที่นักเรียนไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษ

2. การสังเกต เป็นเทคนิคในการวัดความพึงพอใจที่ผู้สังเกต ต้องคอยเฝ้าดูหรือศึกษาเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจลักษณะธรรมชาติและความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบ ของเหตุการณ์นั้น มีหลักการสังเกตที่สำคัญ คือ ต้องกำหนดจุดมุ่งหมายในการสังเกต ให้มีความชัดเจน วางแผนการสังเกต เลือกใช้เครื่องมือในการสังเกตที่เหมาะสม แปลความหมายของพฤติกรรมให้รอบคอบ ควรสังเกตให้ได้สารสนเทศให้มากที่สุด ทั้งในเรื่องที่เป็นปัญหาและที่เป็นด้านบวก โดยมีเครื่องมือที่นิยมใช้ ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบบันทึกพฤติกรรม

3. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจในทางตรง ที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยชรา และเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ มีหลักการสัมภาษณ์ที่สำคัญ คือ จะต้องเตรียมแบบสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า โดยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีมาตรฐาน กระตุ้นให้เกิดการตอบคำถามตามความเป็นจริง และตอบด้วยความเต็มใจ ใช้ภาษาที่อ่านที่เข้าใจง่าย ไม่ชี้แนะคำตอบ และบันทึกคำตอบอย่างเป็นระบบ

จากแนวทางการวัดความพึงพอใจ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจ จำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่เหมาะสม ได้แก่ การใช้แบบสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับ จุดมุ่งหมาย และรูปแบบในการวัด โดยเครื่องมือที่ใช้วัดความพึงพอใจที่น่าเชื่อถือ นั้น ต้องผ่านการหาคุณภาพ และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการใช้เครื่องมือ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

ชุน (Chun . 1999 : 388-A) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาหลักสูตรการเรียนเต้นรำพื้นเมือง เพื่ออนุรักษ์รูปแบบการเต้นรำแบบพื้นเมือง การพัฒนายุทธศาสตร์การเต้นรำพื้นเมือง โดยศึกษาความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวของร่างกายกับกับเต้นรำ ลักษณะเด่นของท่าเต้นรำ รวมทั้งบุคลิกภาพของผู้แสดง แล้วนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 เพื่อนำผลของการศึกษาด้านพัฒนาการเคลื่อนไหวของร่างกายที่มีผลต่อการเรียนเต้นรำไปพัฒนาหลักสูตรการเต้นรำพื้นเมือง

โบช และมาแชล (Boeh and Maeshall. 2000 : 2902-A) ได้ศึกษาวิจัยผลของการจัดการเรียนรู้การเต้นรำ แบบลาบาโนเตชัน (Labanotatiom) ในการเรียนการเต้นรำ โดยศึกษาจาก

กลุ่มตัวอย่าง 36 คน แล้วแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มเท่าๆ กัน แต่ละกลุ่มมีระดับความรู้ความสามารถใกล้เคียงกัน กลุ่มแรกได้รับการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิต กลุ่มที่สองได้รับการสอนแบบเต้นรำแบบลาบาโนเตชัน (Labanotation) โดยประเมินความถูกต้องของการก้าวเท้า ความแม่นยำของจังหวะ และทักษะการสร้างสรรค์การแสดง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่สองได้รับการสอนแบบเต้นรำแบบลาบาโนเตชัน (Labanotation) มีพัฒนาการด้านการเต้นรำสูงกว่ากลุ่มแรกที่ได้รับการสอนแบบบรรยายประกอบการสาธิต

อฮ์ (Auh. 2005 : 1 - 12) ได้ศึกษาวิจัยผลการใช้ตัวโน้ตที่มีต่อการคิดสร้างสรรค์ในการแต่งเพลงของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในออสเตรเลีย โดยทำการวิจัยเปรียบเทียบกับนักเรียนระดับ 7 จำนวน 47 คนที่กำลังศึกษาโรงเรียนเอกชน โดยแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มทดลอง 22 คน และกลุ่มควบคุม 25 คน ตามความสามารถทางดนตรี โดยกลุ่มทดลองได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภาพตัวโน้ตในการแต่งเพลง ในขณะที่กลุ่มควบคุมไม่ได้ใช้ภาพตัวโน้ตในการแต่งเพลง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภาพของตัวโน้ตประกอบมีความคิดสร้างสรรค์ในการแต่งเพลงสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยในประเทศ

อภิสิทธิ์ แม้นวิเศษพงศ์ (2549 : 104) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนเรื่อง นาฏยศัพท์และภาษาท่านาฏศิลป์ โดยเน้นกระบวนการปฏิบัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 85.34/89.33 และผลการศึกษาเจตคติต่อนาฏศิลป์ไทยภายหลังการเรียนด้วยชุดการสอน นักเรียนมีเจตคติต่อนาฏศิลป์ไทยอยู่ในระดับมากที่สุด

ธราดล ชัยเดชโกสิน (2550 : 168 - 170) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาประวัติชุดการแสดงทั้ง 5 หมวด ได้แก่ วิถีชีวิตการแสดงชุดฟ้อนไทภูเขา พิธีกรรมการแสดงชุดดิ่งครก - ดิ่งสาก ซาดิพันธุ์ การแสดงชุดฟ้อนภูไทกาฬสินธุ์ วรรณกรรมการแสดงชุดฟ้อนมโนราห์เล่นน้ำ และมรดกอีสานการแสดงชุดฟ้อน สาวกาฬสินธุ์ลำเพลิน ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์โดยได้นำรูปแบบการประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานของวิทยาลัยนาฏศิลป์ที่ได้ค้นพบ มาพัฒนาเป็นชุดการแสดงพื้นบ้านอีสาน เพื่อเป็นการอนุรักษ์พัฒนา ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน โดยได้ผ่านกระบวนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีและการแสดงพื้นบ้านอีสาน

เจ็ดฉันทน์ โคตรมา (2551 : 100) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาผลการเรียนรู้และความสามารถในการปฏิบัติ เรื่องนาฏศิลป์เบื้องต้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคร่วมมือกันเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติท่ารำโดยถนัดอยู่ในระดับสูง โดยนักเรียนมีความสามารถในการปฏิบัติ มีความมั่นใจในการแสดงออก มีความคิดสร้างสรรค์ของท่าทาง ความสวยงามอ่อนช้อยของท่าทางนาฏศิลป์ การเคลื่อนไหวสอดคล้องกับจังหวะเพลง และการแสดงท่าทางเหมาะสมกับความหมายของบทร้องอยู่ในระดับสูง

วารีย์ รักหะบุตร (2552 : 105) ได้ศึกษาวิจัย การเปรียบเทียบผลการเรียน เรื่อง นาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยโปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติกับการเรียนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติ เรื่อง นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ เท่ากับ 88.21/85.83 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 นักเรียนที่เรียนด้วยโปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติ เรื่อง นาฏศิลป์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการเรียนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยโปรแกรมบทเรียนแบบฝึกปฏิบัติมีความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ชนันท์นภัส ท้าวจันทอง (2553 : 82 - 83) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การแสดงนาฏศิลป์ด้านนาซุด รัศมีลีลา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนวัดศรีดงเย็น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหาของหลักสูตรจัดไว้ได้เหมาะสมกับเวลาเรียนเนื้อหาที่กำหนดไว้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ เนื้อหาที่กำหนดไว้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด การวัดผลประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย และใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลได้อย่างเหมาะสม

ดาหวัน พิมพ์ศรี (2553 : 80 - 81) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้สาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง รำวงมาตรฐานเพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้าและรำพื้นเมืองแบบเน้นการปฏิบัติและการใช้สื่อประสม ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้สาระนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง รำวงมาตรฐานเพลงดวงจันทร์ขวัญฟ้าและรำพื้นเมือง แบบเน้นการปฏิบัติและการใช้สื่อประสม มีประสิทธิภาพ 82.11 / 85.11 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.7276 และพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมทักษะ

ปฏิบัติโดยรวมมีค่าความเชื่อมั่นของการสังเกตเท่ากับ 0.86 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภารดี ภูมิมหาศาล (2553 : 70) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชมรมนาฏศิลป์ โดยใช้เทคนิคบัลเลต์ประกอบเพลงพื้นบ้านอีสาน ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชมรมนาฏศิลป์ โดยใช้เทคนิคบัลเลต์ ประกอบเพลงพื้นบ้านอีสาน ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.43/86.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 และนักเรียนชมรมนาฏศิลป์มีความสามารถด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับดี

วิยะดา ลาสอน (2553 : 65) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง ภาษาท่าและนาฏยศัพท์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์ โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ภาษาท่าและนาฏยศัพท์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระนาฏศิลป์ โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.98/ 84.67 สื่อวีดิทัศน์ประกอบแผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.56/86.67 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยสื่อวีดิทัศน์ ภาษาท่าและนาฏยศัพท์มีความสามารถในการปฏิบัติ ภาษาท่าและนาฏยศัพท์เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรรณยูทธ ผันผอง (2555 : 112) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาชุดการสอนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียน โดยใช้ชุดการสอนนาฏศิลป์ เรื่องนาฏศิลป์พื้นบ้าน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และยังพบว่า ผลการทดสอบทักษะการปฏิบัติของนักเรียน ที่เรียนด้วยชุดการสอนนาฏศิลป์ เรื่อง นาฏศิลป์พื้นบ้าน นักเรียน 30 คน ได้คะแนนเฉลี่ย รวม 97.20 จากคะแนนเต็ม 120 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 81.00 อยู่ในระดับคุณภาพ 4 หมายถึง ดีมาก

อภิญา เวียงใต้ (2555 : 82) ได้ศึกษาวิจัย การพัฒนาชุดกิจกรรมสาระนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่มสัมพันธ์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมสาระนาฏศิลป์ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่มสัมพันธ์ เรื่องการแสดงนาฏศิลป์ไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมระดับมากที่สุด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ทักษะพื้นฐานและการฝึกหัดการแสดงนาฏศิลป์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สรุปได้ว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นทักษะการปฏิบัติอันเป็นหัวใจสำคัญในการฝึกทักษะด้านนาฏศิลป์

ซึ่งการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว จะมีการสาธิตให้ผู้เรียนดูและให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในการสังเกต แล้วให้ผู้เรียนเลียนแบบทักษะย่อย ปฏิบัติตามทีละขั้นตอน จากนั้นเชื่อมโยงทักษะย่อย ๆ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนมากขึ้น จนกระทั่งสามารถกระทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์ นอกจากนี้ ชุดกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนรู้ยังมีข้อดีในการส่งเสริมให้ผู้เรียนปรับปรุงทักษะหรือการปฏิบัติของตนให้ดีขึ้น ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะที่ได้ไปสร้างสรรค์งานการแสดงต่อไป

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี